

บทที่ ๓

ภาพสะท้อนคำสอนด้านความกตัญญูของขงจื้อในนวนิยายไทย

การศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อในนวนิยายไทย ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อบิดามารดา

๓.๑.๑ ความกตัญญูเมื่อบิดามารดายังมีชีวิต

๑) การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา

๒) การปรนนิบัติบิดามารดา

๓.๑.๒ ความกตัญญูเมื่อบิดามารดาเสียชีวิต

๑) การจัดงานศพ

๒) การไว้ทุกข์

๓) การเซ่นไหว้

๓.๒ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่น

๓.๒.๑ ความกตัญญูต่อญาติ

๓.๒.๒ ความกตัญญูต่อครูอาจารย์

๓.๒.๓ ความกตัญญูต่อเพื่อน

๓.๒.๔ ความกตัญญูต่อลูกจ้าง

๓.๓ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อม

๓.๓.๑ ความกตัญญูต่อเทพเจ้า

๓.๓.๒ ความกตัญญูต่อแผ่นดิน

มีผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๓.๑ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อบิดามารดา

นวนิยายไทยสะท้อนภาพความกตัญญูของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อบิดามารดา รวมทั้งผู้ที่เปรียบเสมือนเป็นบิดามารดาตามคำสอนของขงจื้อ ได้แก่ ความกตัญญูเมื่อบิดามารดายังมีชีวิตและเมื่อบิดามารดาเสียชีวิต ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความกตัญญูเมื่อบิดามารดายังมีชีวิต

บิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร ทั้งเป็นผู้เลี้ยงดูและเป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตร บุตรจึงต้องกตัญญูเพื่อตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา ดังคำสอนของขงจื้อว่า “เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ บุตรต้องเคารพบิดามารดาอย่างเต็มเปี่ยม ฟังเลี้ยงดูให้ท่านมีความปิติเบิกบานใจ เอาใจใส่ดูแลรักษา ท่านอย่างไรก็ขัดด้วยความห่วงใย” (อุดมพร อมรรธรรม. ๒๕๕๓ : ๒๑) ดังนั้นคนจีนจึงยึดถือปฏิบัติคุณธรรมด้านความกตัญญูต่อบิดามารดาอย่างเคร่งครัด ทำให้คุณธรรมด้านนี้ได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานชีวิตบุคคลในสังคมจีน บุคคลใดไม่กตัญญูต่อบิดามารดาก็ถือว่าบุคคลนั้นไม่มีคุณธรรม สังคมก็จะไม่ยกย่องหรือรังเกียจบุตรผู้ที่ไม่กตัญญูต่อบิดามารดา

นวนิยายสะท้อนภาพความกตัญญูของบุตรเมื่อบิดามารดายังมีชีวิตตามคำสอนของขงจื้อ ได้แก่ การเคารพเชื่อฟังบิดามารดาและการปรนนิบัติบิดามารดา

๑) การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา

ขงจื้อสอนว่า “ทุกวันนี้บุตรที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา ก็คือผู้ที่หาข้าวหาปลามาให้บิดามารดากินเท่านั้นเอง แม้แต่สุนัขและม้า เราก็ให้อาหารมันได้ ถ้าหากว่าไม่รู้สึกรับไหวอยู่ด้วยแล้ว มันจะแตกต่างอะไรกันเล่า” (โมทยากร. ๒๕๑๘ : ๔๕) ดังนั้น ความกตัญญูต่อบิดามารดา คือการพนับถือบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิตซึ่งบุตรชายและบุตรหญิงจะปฏิบัติแตกต่างกันดังที่ปรากฏในนวนิยายดังต่อไปนี้

๑.๑) บุตรชาย

บิดามารดาเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อบุตร นอกจากเป็นผู้ให้กำเนิดแล้วยังเป็นครูคนแรกของบุตรโดยอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดีและรู้จักดำรงชีวิตในสังคม เนื่องจากบุตรชายถือว่าเป็นความหวังของครอบครัว ดังนั้นในฐานะที่เป็นบุตรชายต้องตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาด้วยวิธีการเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดาจนเป็นนิสัย

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ตอนที่สิบเจ็ด เล่าถึงหยก (หลาน) กตัญญูต่อก๋ง (หยกไม่มีบิดามารดาเลี้ยงดูแล ก๋งจึงเปรียบเหมือนเป็นบิดาของหยก) หยกเคารพและเชื่อฟังคำพูดของก๋งที่สอนว่า ก่อนนอนจะต้องล้างมือและเท้าให้สะอาดและทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง ดังตัวอย่าง

ฉันเดินเข้าไปที่หลังห้องแถว ตักน้ำล้างมือล้างขาจนสะอาดแล้วจึงกลับเข้ามาในห้อง ก่อนนอนฉันและก๋งจะต้องบ้วนปาก ล้างหน้า ล้างแขนขาทุกครั้ง แล้วจึงเข้านอน

ก๋งเคยบอกว่า

“ความยากจนไม่ใช่ของคู่กับความสกปรกมอมแมม การทำตัวให้สะอาด สะอาดและทำจิตใจให้โปร่งก่อนนอน จะทำให้หลับสนิท”

ฉันเชื่อก๋ง และประพฤติจนติดนิสัย

(อยู่กับก๋ง. ๒๕๕๒ : ๑๕๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วย การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา หยกเชื่อฟังคำพูดของก๋ง ซึ่งหยกเคารพเสมือนบิดาของตนและประพฤติตามคำสั่งสอน ก่อนนอนหยกต้อง “ทำตัวให้สะอาด” “บ้วนปาก ล้างหน้า ล้างแขนขาทุกครั้ง แล้วจึงเข้านอน” นวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนภาพว่า บุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนที่เคารพเชื่อฟังและประพฤติตามคำสั่งสอนของบิดาก็จะเป็นคนที่มีระเบียบวินัยที่ดี

นอกจากบุตรชายต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดาในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว บุตรชายยังต้องกตัญญูต่อบิดามารดาโดยสะท้อนผ่านประเพณีการแต่งงาน บิดามารดาห่วงใยเรื่องการแต่งงานของบุตรซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญของการดำรงวงศ์ตระกูล จึงจะหาคู่ครองให้ตั้งแต่บุตรอายุยังน้อย โดยทั่วไปบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอำนาจเรื่องต่าง ๆ ในบ้าน สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตามคำสั่งของบิดา ซึ่งรวมทั้งการตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของบุตรชายด้วย

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่แปดสิบสี่ เล่าว่าเวงคิม (บุตรชาย) กตัญญูต่อต้นสว่างอู่ (บิดา) โดยเชื่อฟังคำพูดของต้นสว่างอู่ ปฏิบัติตามคำแนะนำและแต่งงานกับผู้หญิง

ที่บิดาเลือกให้ โดยที่ในตอนแรกเวงคิมไม่เชื่อฟังบิดา ไปหลงรักผู้หญิงไทย จึงไม่ยอมแต่งงานกับผู้หญิงคนไทยเชื้อสายจีนที่บิดาเลือกให้ ซึ่งต่อมาเวงคิมป่วยเป็นกามโรค ดังตัวอย่าง

“พรรณีเป็นคน ๆ เดียวที่ให้ความสมปรารถนาแก่ลูก ลูกไม่เคยสมปรารถนาในสิ่งใดเลย พรรณีสอนให้ลูกรู้ว่าความสุขของคนโต ๆ คืออะไร ทำอย่างไรเราจะลืมโลกนี้และอยู่กันตามลำพัง”

“ผู้หญิงอื่นก็ให้สิ่งนั้นแก่ได้เหมือนพรรณี มันเรื่องธรรมดา เกออย่าฝันให้มากนักเลย แม่คนนั้นไม่วิเศษนักหรอก ถ้าเขาดี เขาต้องไม่เอาโรคมาถ่ายให้แก เขาควรจะบอกแล้วก็รักษาให้จริงจัง ไม่ใช่บอกกว้างยนิตเดียว กินยาแล้วก็หาย ตัวเขาเองก็เป็นโรค ถ่ายให้แกแล้วเขาก็คงหายหรือไม่ก็ค่อยยังชั่ว เรื่องความสุขผู้หญิงคนไหน ๆ ก็ให้แกได้ และอาจจะดีกว่าพรรณีด้วยอย่าง กุหลาบไง สาวโสด น่ารัก”

“ไม่เชื่อหรอก”

“แกจะเชื่อถ้าแกได้ลอง แกจะร้องว่าไม่เชื่อ โดยที่ยังไม่ทดลองได้ยังไง แกแต่งงานกับกุหลาบเสียสิ”

“ไม่ละ พ่อ ลองได้ยังไงกัน แต่งแล้วเลิกกันได้ง่าย ๆ เอะ”

“แกก็รู้อยู่แล้ว สมัยใหม่เขาไม่ทนกันไม่ใช่หรือ ถ้าไม่ชอบกันอยู่ด้วยกันไม่ได้ เขาก็เลิกรากันได้ง่าย ๆ แกเป็นผู้ชายมันเสียหายตรงไหนเล่า แกได้กำไรวันยันค่ำ รักษาตัวให้หายขาดเสีย แล้วแต่งงานกับกุหลาบ ไปหาหมอ เล่าอาการให้หมอฟังอย่าอาย ตรวจโรค กินยา ฉีดยาให้ถูกต้อง แล้วแกจะหายสบายเหมือนเดิม”

เขาตอบตกลง ลูกยินดีมากทีเดียว หวังว่าปัญหาจะหมดไปในไม่ช้า

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๕๒๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วย การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา เวงคิมไม่เชื่อฟังบิดา - ต้นสรวงอุ้เขาเอาแต่ใจตัวเองไปอยู่กับพรรณี (ผู้หญิงไทยที่เป็นโสเภณี) นวนิยายไทยได้สะท้อนให้เห็นผลร้ายของการไม่เคารพเชื่อฟังบิดาว่า ทำให้เขาป่วย “เป็นกามโรค” เมื่อเขากลับมาเชื่อฟังบิดาไปรักษาโรค และยอมแต่งงานกับผู้หญิงที่บิดาเลือกให้ นวนิยายเรื่องนี้ก็นำเสนอผลดีของการเคารพและเชื่อฟังบิดาเป็นความกตัญญูที่สะท้อนผ่านความสำเร็จในชีวิตการแต่งงานและการทำงานของบุตรชาย

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สิบสอง เล่าว่าตง (บุตรชาย) กตัญญูต่อบิดาโดยเชื่อฟังคำพูดของบิดา ยอมแต่งงานก่อนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่าง

ความหวังของเขาพังทะลายลงโดยสิ้นเชิงเมื่อพบกับตง ตงบอกว่า

“ฉันจะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของไทย แต่พ่อจะให้แต่งงานก่อน”

“เรียนหนังสืออยู่มีเมียได้หรือ”

“ไม่เป็นไรหรอก พ่อเขาอยากมีหลานเร็ว ๆ เขากลับเราจะไปชอบ

ผู้หญิงไทย พวกสมัยใหม่ เพื่อนนักเรียนด้วยกัน มีลูกน้อยเลยอยากมีหลาน
แยะ ๆ ยังกะเรามีเมียแล้วจะชอบกับเพื่อนผู้หญิงที่เรียนด้วยกันไม่ได้
งั้นแหละ”

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๒๒)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของ
ขงจื้อด้วย การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา ตงตามใจบิดาที่ “อยากมีหลาน
เร็ว ๆ” และกลัวว่าเขาจะ “ไปชอบผู้หญิงไทย” เขายอมแต่งงานก่อนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยตาม
ความต้องการของบิดา นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนที่เคารพเชื่อฟัง
บิดามารดาและยอมปฏิบัติตามความต้องการของบิดา

การเคารพเชื่อฟังบิดามารดาในเรื่องการแต่งงานจะส่งผลให้มีบุตรสืบตระกูลได้
ขยายครอบครัว ตระกูลก็จะใหญ่โต ลูกหลานในตระกูลก็จะมีหน้าที่อย่างดีเพื่อดำรงวงศ์ตระกูล คนจีน
จึงมีค่านิยมต้องการมีบุตรชายเพื่อสืบตระกูล ดังนั้นคนจีนจึงให้ความสำคัญและต้องการบุตรชาย
มากกว่าบุตรผู้หญิง โดยเฉพาะบุตรชายคนโต ดังคติพจน์จีนว่า “อกตัญญูสามเรื่อง ไร้ลูกหลาน
สืบสกุล” (不孝有三, 无后为大 ปู่เสี่ยวโหย่วชาน, อุโห้วเหวยต้า) หมายความว่าบุคคลที่ไม่มี
ความกตัญญูจะมีผลลัพธ์สามประการ ประการสำคัญคือ ไม่มีบุตรหลานสืบสกุล (นริศ วศินานนท์.
๒๕๕๒ : ๘๑)

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบเก้า เล่าว่าเมื่อหมุยเอ็งตั้งท้อง
สามเดือนสว่างผู้ต้องการให้หมุยเอ็งมีบุตรชายเพื่อสืบสกุล เพราะว่าเมื่อบุตรหญิงแต่งงานแล้วจะ
กลายเป็นคนของตระกูลอื่นไป เขาจึงต้องการบุตรชาย ดังตัวอย่าง

“ไม่เอา ฉันไม่ต้องการ ฉันต้องการลูกผู้ชาย ลูกผู้ชายได้ยืนใหม่ หมุยเอ็ง
เธอต้องมีลูกผู้ชายให้ฉัน เว่งคิม แซ่ตัน ตัน เว่งคิม เพราะน้อยอยู่หรือ
ตันเว่งคิม ฉันไม่ต้องการลูกผู้หญิงมีลูกผู้หญิงเดี่ยวก็เหมือนแม่ ต้อรัน ถ้ามัน
หนีตามผู้ชายไป ฉันก็อับอายขายหน้าเสียชื่อแซ่ เลี้ยงลำบาก ลูกผู้หญิง
เลี้ยงลำบากจะได้ดีนั้นยาก มีผัวไปแล้วก็กลายเป็นพืชพันธุ์ของตระกูลอื่น
ไป”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๑๙)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า บุตรชายกตัญญูต่อบิดามารดาตามคำสอนของขงจื้อ
โดยบุตรชายซึ่งเป็นผู้สืบตระกูลจะต้องแต่งงานตามที่บิดามารดาต้องการ ดังนั้นในสังคมจีนสมัยก่อน
ถ้าครอบครัวใดไม่มีบุตรชายสืบตระกูลก็ถือเป็นครอบครัวที่โชคร้ายมาก คนจีนจึงรังเกียจบุตรหญิง
เพราะบุตรหญิงเมื่อแต่งงานก็จะไปอยู่กับครอบครัวของสามีและกลายเป็นคนในตระกูลอื่น ไม่ได้
อยู่เลี้ยงบิดามารดาจนแก่เฒ่า คนจีนจึงต้องการมีบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง ถ้าภรรยาไม่สามารถมี
บุตรชายได้ ก็จะหาผู้หญิงคนอื่นมาเป็นเมียน้อยเพื่อจะได้มีบุตรชายต่อไป นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอ
บุตรชายที่ปฏิบัติตามคำสอนของขงจื้อโดยกตัญญูต่อบิดามารดาด้วยการปฏิบัติตามความต้องการ
ของบิดามารดาที่ต้องการให้แต่งงานและมีบุตรชายเพื่อสืบทอดและดำรงวงศ์ตระกูลต่อไป

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สิบสาม เล่าว่าซุ่น (บุตรชาย) แต่งงาน
กับผู้หญิงไทยที่เป็นแม่มา้ยเพื่อจะได้มีบุตรชายสืบตระกูล ดังตัวอย่าง

“แต่เขาเป็นแม่ม่าย”

“โฮ่เอ๊ย แม่ หรือแม่จะให้ฉันเป็นโสดไปจนอายุสามสิบสี่สิบ ไหนพ่อแม่
บ่นว่าช้วนนะ มีแต่ลูกสาว จะไม่มีคนสืบสกุล แล้วถ้าฉันหาเมียไม่ได้อีกคน
ละก็รับรองกุดแน่ ไม่มีลูกชายหลานชาย “

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๓๓)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรชายคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของ
ขงจื้อด้วยการแต่งงานเพื่อจะได้บุตรชายเป็น “คนสืบสกุล” หากแต่งงานแล้วมีแต่บุตรหญิงก็จะ
รำพึงรำพันว่า “ไม่มีคนสืบสกุล” ดังนั้นคนจีนจึงให้ความสำคัญแก่บุตรชายและต้องการมีบุตรชาย
เพื่อช่วยดำรงวงศ์ตระกูล

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดย
บุตรชายที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนมีความกตัญญูต่อบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิตด้วยการเคารพเชื่อฟัง
บิดามารดาในชีวิตประจำวันและทำตามประเพณีแต่งงานและยังสะท้อนให้เห็นว่า บุตรชายคนไทย
เชื้อสายจีนได้รับอิทธิพลของค่านิยมการมีบุตรชายเพื่อสืบตระกูล ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงออกของ
ความกตัญญูที่บุตรชายมีต่อบิดามารดา

๑.๒) บุตรหญิง

บุตรหญิงก็ต้องกตัญญูต่อบิดามารดา (ผู้ให้กำเนิด) เช่นเดียวกับกับบุตรชาย
โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งงาน บุตรหญิงต้องเชื่อฟังบิดามารดาและยอมแต่งงานกับผู้ชายที่บิดามารดา
เลือกให้

นวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ตอนที่สอง เล่าว่าย่าเนียมกตัญญูต่อบิดามารดาโดย
เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ยอมหยุดการเรียนและเลิกกับคนรักแล้วมาแต่งงานกับปู่ตามที่บิดามารดา
ของตนต้องการ ดังตัวอย่าง

ย่าเนียมเล่าว่าไม่เคยนึกมาก่อนว่า ชาตินี้จะต้องมาแต่งงานอยู่กับ
คนจีนที่ตั้งที่แก่กว่ากันเกือบรอบ ใจจริงย่าเนียมยังอยากจะเรียนต่อใน
มหาวิทยาลัยอย่างเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน และที่สำคัญไปกว่านั้นคือ ย่าเองก็มี
คนรักอยู่แล้ว แต่ที่จำใจต้องเลิกจากคนรักเก่า มาแต่งงานกับปู่ ก็เพราะ
ไม่กล้าที่จะขัดใจตาทวดยายทวด

(ลอดลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๑๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรหญิงที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตาม
คำสอนของขงจื้อด้วยการเคารพและเชื่อฟังบิดามารดา ย่าเนียมจึง “ไม่กล้าขัดใจบิดามารดา” จึงต้อง
“จำใจเลิกจากคนรักเก่ามาแต่งงานกับปู่” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรหญิงคนไทย
เชื้อสายจีนที่เคารพเชื่อฟังและทำตามคำสั่งของบิดามารดา แม้ว่าตัวเองจะผิดหวังหรือเป็นทุกข์ที่
ไม่ได้เรียนและไม่ได้แต่งงานกับคนรักก็ตาม

ดังนั้น นวนิยายไทยเรื่องนี้ได้สะท้อนภาพบุตรหญิงที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนมี
ความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านการเคารพเชื่อฟังบิดามารดาและประเพณีแต่งงาน
บุตรหญิงจะต้องทำตามคำสั่ง (ความต้องการ) ของบิดามารดา ไม่สามารถจะทำตามความต้องการ

ของตนทั้งการเรียนและการเลือกแต่งงานกับคนที่ตนเองรัก บุตรหญิงคนไทยเชื้อสายจีนจึงไม่มีอิสระ และมักจะผิดหวังในเรื่องความรักอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพเกี่ยวกับคำสอนด้านความกตัญญูของขงจื้อ คือบุตรชายและบุตรหญิงคนไทยเชื้อสายจีนจะเคารพเชื่อฟังบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิต นวนิยายได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุตรต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดา โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งงานซึ่งคนจีนถือว่าการแต่งงานเป็นเรื่องสำคัญต่อการขยายครอบครัวและวงศ์ตระกูล บิดามารดาย่อมจะมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของบุตร นอกจากนี้ส่งผลให้มีค่านิยมในการมีบุตรชายเพื่อสืบวงศ์ตระกูลรวมทั้งการมีบุตรหลานจำนวนมาก เพราะมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งมงคล สอดคล้องกับสำนวนไทยว่า “มีลูกเต็มบ้าน มีหลานเต็มเมือง”

๒) การปรนนิบัติบิดามารดา

การปรนนิบัติหมายถึง การรับใช้ การเลี้ยง และการเอาใจใส่ นวนิยายไทยสะท้อนภาพความกตัญญูของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ปรนนิบัติบิดามารดาซึ่งตรงตามคำสอนของขงจื้อดังต่อไปนี้

๒.๑) การรับใช้บิดามารดา

ขงจื้อสอนว่า “บุตรควรรับใช้บิดามารดาในทุกวิถีทางที่จะเป็นไปได้และพยายามทำให้บิดามารดามีความสนุกเพลิดเพลินมากที่สุด บุตรควรรับใช้บิดามารดาอย่างขยันขันแข็งจนถึงปลายแห่งชีวิตของบิดามารดา” (วุฒิชัย มูลศิลป์ และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. ๒๕๓๓ : ๓๑-๓๓) คำสอนนี้มีความหมายว่า บุตรมีหน้าที่ต้องรับใช้บิดามารดา

นวนิยายไทยสะท้อนภาพการรับใช้บิดามารดาของบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนตามคำสอนของขงจื้อ ได้แก่ การอยู่ใกล้ชิดบิดามารดาและการช่วยเหลือกิจการบิดามารดา

๒.๑.๑) การอยู่ใกล้ชิด

เป็นการรับใช้บิดามารดาแบบหนึ่งโดยบุตรที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดามีโอกาสรับใช้บิดามารดาให้มีความสะดวกมากขึ้น

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่ห้าสิบแปด เล่าว่าต้นสว่างอุมีความกตัญญูต่อมารดา เขาต้องการมีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดกับมารดาเพื่อจะได้รับใช้มารดาตามความสามารถของตน เขาจึงรู้สึกเสียใจที่ไม่มีโอกาสได้อยู่กับมารดาและไม่ได้รับใช้ใกล้ชิดมารดาดังตัวอย่าง

ลูกรักแม่มาก ทั้งรักและเคารพบูชาเสมอด้วยพระองค์หนึ่ง เขาคิดอย่างไรจึงไม่รักแม่ของเขา เขามีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ของเขา เขายังมีความสุขลูกอยู่ห่างแม่และปรารถนาอย่างเหลือเกินที่จะได้อยู่ใกล้แม่ รับใช้แม่เมื่อมีโอกาส เพียงแต่ได้เขียนจดหมายเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้แม่ฟัง ลูกก็มีความสุข เวลาที่ลูกมีความสุขที่สุด คือเวลาที่ลูกนั่งเขียนจดหมายถึงแม่ด้วยพู่กันแบบเก่า ถ้าต้องใช้ปากกาความสบายก็ลดลง เส้นหนังสือมันคงบางแม่คงต้องใช้สายตามากในเวลาอ่าน ลูกก็ไม่ค่อยสบายใจ แต่ดูโลกนี้ไม่ค่อยให้ความสมปรารถนาแก่ใครนัก ชายผู้นั้นไม่ต้องการแม่ของเขาที่ต้องอยู่ใกล้ ส่วนลูกต้องการเหลือเกิน ก็กลับไม่มีโอกาส ยิ่งตอนนี้โอกาสก็ยิ่งน้อยลง

ในเรื่องการเมืองการปกครองของประเทศที่ลูกอยู่และแม่อยู่ มันแตกต่างกัน
ลูกเกลียดการเมืองเสียจริง ๆ ที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นเราแม่ลูก

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๓๕๐)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอน
ของขงจื้อโดยจะอยู่อาศัยกับบิดามารดาเพื่อรับใช้บิดามารดาให้มีความสุข ต้นส่วงอยู่ต้องการอยู่กับ
มารดาที่ประเทศจีนเพื่อ “รับใช้มารดา” แต่เนื่องจากสภาพของการปกครองของประเทศจีนทำให้เขา
ไม่สามารถกลับไปอยู่กับมารดาที่เมืองจีนได้ เขาทำได้ “เพียงแต่ได้เขียนจดหมายเล่าเรื่องต่าง ๆ
ให้มารดาฟัง” ซึ่งจะทำให้เขารู้สึกว่าเขาได้อยู่ใกล้ชิดกับมารดาและได้ปฏิบัติต่อมารดาให้รู้สึกสบายใจ
ไม่ต้องเป็นห่วงใยว่าเขาจะมีความลำบาก นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีน
ที่ต้องการอยู่ใกล้ชิดกับมารดาของตน เพื่อรับใช้หรือทำสิ่งต่าง ๆ เป็นการตอบแทนบุญคุณของมารดา
ที่เลี้ยงดูบุตรมาจนเติบโต และถือว่าถ้าบุตรได้อยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัว มารดาย่อมมีความสุขใจ

นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ตอนที่สี่สิบเก้า เล่าว่าต้นส่วงอยู่
กตัญญูต่อพ่อเลี้ยง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบิดาของตน เมื่อท่านไม่สบาย เขาจะหาแพทย์มารักษาและ
อยู่ใกล้ชิดรับใช้ดูแลพ่อเลี้ยงเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

ลูกสรรหาอาหารดี ๆ ให้ท่านรับประทาน แต่ท่านกินไม่ลง วันหนึ่ง ๆ กินได้
นิดเดียว ไม่กี่ช้อน ลูกเฝ้าท่านทุกคืน แต่ปรากฏว่าหลับไปคาเก้าอี้ก่อนท่าน
เสียอีก เพราะเหนื่อยจากงานตอนกลางวัน กลางวันลูกให้คนใช้คอยดูแล
ผลัดกับหมยเอ็ง

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๓๐๒)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอน
ของขงจื้อด้วยการอยู่ใกล้ชิดบิดามารดาเพื่อรับใช้บิดามารดาให้สะดวกสบาย เมื่อพ่อเลี้ยงไม่สบาย
ต้นส่วงอยู่ “สรรหาอาหารดี ๆ ให้ท่านรับประทาน” และ “เฝ้าท่านทุกคืน” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอ
เรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความกตัญญูต่อบิดาแสดงออกโดยรับใช้บิดา โดยเฉพาะเวลาที่
บิดาไม่สบาย ถึงแม้ว่าตัวเองมีกิจการงานมากมายไม่สามารถอยู่กับบิดาตลอดเวลาได้ก็จะหาคนมา
รับใช้ดูแลแทน

นวนิยายเรื่อง ก่อนสายหมอกเลื่อน ตอนที่สิบหก เล่าว่าคุณชวล (บุตรสาว
ที่เป็นแพทย์) กตัญญูต่อวงวณเส็ง (บิดา) โดยหาโอกาสอยู่ใกล้ชิดบิดาเพื่อรับใช้บิดา เมื่อบิดาป่วย
คุณชวลรีบไปเยี่ยมบิดาที่ห้องพักชั้นสอง ดังตัวอย่าง

“พ่อเคยโกรธเรื่องตงเที่ยวผู้หญิง เลี้ยงพวกหาภิงก็ไม่เคยเป็นลม พ่อป่วย
อะไรมาก่อนหรือเปล่า เคยเป็นลมอย่างนี้มาก่อนรีไปเล่า” หล่อนถามอาการ
ด้วยวิสัยแพทย์ “ไหน จะไปดูเองว่าเป็นอะไร”

คุณชวลเดินขึ้นบันไดไปชั้นบน มารดาตามไปติด ๆ พอเปิดประตูห้องเข้าไป
วงวณเส็งหันมาเห็นหน้าลูกสาวก็โบกมือไล่ หันหน้าเข้าฝาแล้วหลับตา

“ให้ฉันตรวจหน่อยดีกว่านะ พ่ออาจจะมีโรคอะไรแฝงอยู่ในตัว”

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๕๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนมีความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการอยู่ใกล้ชิดเพื่อรับใช้บิดามารดา ดังที่กุนทลไปเยี่ยมบิดา เป็นการอยู่ใกล้ชิดกับบิดาในเวลาที่บิดาไม่สบาย นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ต้องการอยู่ใกล้ชิดบิดา โดยเฉพาะในเวลาที่บิดาเจ็บป่วย

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนมีความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านการกระทำที่ได้อยู่ใกล้ชิดเพื่อรับใช้บิดามารดาได้ให้ความสะดวกขึ้น นอกจากบุตรจะรับใช้บิดามารดาตามหน้าที่ของตนเป็นประจำแล้ว บุตรจะดูแลรับใช้ใกล้ชิดบิดามารดาเป็นพิเศษโดยเฉพาะในเวลาที่บิดามารดาเจ็บป่วย

๒.๑.๒) การช่วยเหลือกิจการของบิดามารดา

การช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดาเป็นการรับใช้บิดามารดาด้านการทำงาน ถือว่าเป็นวิธีการแบบหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูโดยการรับใช้แบ่งเบาภาระการงานของบิดามารดา

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่เจ็ด เล่าว่าอั้งบ๊วย (บุตรสาว) มีความกตัญญูต่อล่องว่นทง (บิดา) โดยช่วยเหลือกิจการของบิดาเมื่อว่างจากงานบ้าน ดังตัวอย่าง

“เมื่อก่อนครุมาอยู่นะ ฉันทออกมาช่วยพ่อทำงานทุกวัน จนเธอมาอยู่ พ่อก็เคี้ยวเชืงให้ฉันทเป็นสาวสมัยร้อยปีล่วงมาแล้วไม่ยอมให้ออกมา แต่ตอนนี้ฉันทไม่ยอมแล้ว กลุ้มจะตาย ใครจะนั่งจุมบึกเหมือนแมวอยู่ได้”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๕๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา อั้งบ๊วยจะ “ออกมาช่วยพ่อทำงานทุกวัน” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่จะช่วยกิจการงานของบิดาโดยการช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระของบิดา โดยเฉพาะเป็นการทำธุรกิจของครอบครัว

นวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ตอนที่สี่ เล่าความกตัญญูที่บุตรมีต่อบิดามารดาโดยการไปฝึกงานที่ญี่ปุ่นเพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรและกลับมาช่วยดูแลโรงงานทอผ้าของครอบครัว ดังตัวอย่าง

พ่อเป็นคนที่ถูกปู่กำหนดตัวให้ดูแลด้านเครื่องจักรของโรงงานทอผ้า เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมห้าก็ถูกส่งไปฝึกงานที่ญี่ปุ่นทันที พ่อเล่าว่า พ่อใช้ชีวิตช่วงนั้นเหมือนคนงานโรงงานทั่วไป ไม่มีสิทธิพิเศษอะไรทั้งสิ้น ต้องรีบตื่นแต่เช้ามืดเพื่อขึ้นจักรยานสองล้อจากที่พักไปยังโรงงาน ซึ่งอยู่ห่างกันเกือบสิบกิโลเมตร ไม่ว่าอากาศจะหนาวเย็นหรือฝนจะตกหนักเพียงใดก็ตาม และนอกจากจะเข้ากะเข้าเย็นพื้นแล้ว บางวันยังต้องเข้ากะเย็นหรือกลางคืนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

(ลอดลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๑๔-๑๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา พ่อ (บุตรชาย) ศึกษาวิชาด้านเครื่องจักรและกลับมาช่วยดูแลเครื่องจักรของโรงงานทอผ้าของปู่ (บิดา) พ่อ “ต้องรีบตื่นแต่เช้ามืด” ไปฝึกงานที่

ญี่ปุ่น “นอกจากเข้าทำงานในรอบเช้าเป็นปกติแล้ว บางวันต้องทำงานรอบเย็นเพิ่มขึ้น” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ยอมเหนื่อยยากเพื่อดูแลกิจการและแบ่งเบาภาระของบิดาในยามที่ท่านแก่เฒ่า

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ตอนที่ยี่สิบหก เล่าว่าหยก (หลาน) กตัญญูต่อก๋งที่เลี้ยงดูดูแลเหมือนเป็นบิดาของตนโดยช่วยก๋งทำงานเท่าที่สามารถจะทำได้ เป็นการรับใช้ก๋งและแบ่งเบาภาระของก๋ง ก๋งจะได้ไม่ยากลำบาก ดังตัวอย่าง

ฉันคิดอยู่ตลอดเวลาว่าก๋งคงจะต้องอดทนต่อความยากลำบากอย่างทุกวันนี้ไปอีกนาน อย่างน้อย ๆ ก็จนกว่าฉันจะโตจนเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งก็คงอีกหลายปี การที่ฉันพยายามทำงานบ้างเท่าที่แรงเด็ก ๆ อย่างฉันจะทำได้ นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของก๋งไปด้วยแล้วส่วนหนึ่งฉันยังคิดไกลออกไปอีกว่า การที่ฉันรู้จักทำงานและรักการทำงานอย่างหนักเอาเบาสู้นี้จะเป็นเครื่องช่วยให้ก๋งสบายใจได้อย่างหนึ่งว่า ถึงอย่างไรต่อไปภายภาคหน้าฉันก็ต้องเอาตัวรอดได้ เพราะปัจจุบันยอมเป็นข้อขี้บ่งอนาคตที่ดีที่สุด

(อยู่กับก๋ง. ๒๕๕๒ : ๒๔๖)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา นวนิยายไทยสะท้อนภาพของหยกที่รับใช้ทำงานให้ก๋งเพื่อไม่ให้ก๋งลำบากมาก “พยายามทำงานบ้างเท่าที่แรงเด็ก ๆ จะทำได้” ถือว่าเป็นวิธีการที่แบ่งเบาภาระของก๋งและทำให้ก๋งสบายใจว่าหยกมีความสามารถเอาตัวรอดได้ภายภาคหน้า นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตร คนไทยเชื้อสายจีนที่รับใช้ด้านกิจการงานให้บิดาและพยายามทำงานเพื่อให้บิดามีความสุขสบาย

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่เก้า เล่าว่าชวน (บุตรชาย) กตัญญูต่อมารดาโดยช่วยทำงานสวนของมารดา ดังตัวอย่าง

ชวนชอบบ้านสวน เขาสนุกสนานกับการป็นต้นหมากรากไม้ ช่วยแม่เก็บของสวนไปขายในตลาด

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๘๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา ชวนช่วยมารดาทำงานสวน “ป็นต้นหมากรากไม้ ช่วยมารดาเก็บของสวนไปขายในตลาด” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่รับใช้และช่วยงานมารดาแสดงถึงความกตัญญูที่บุตรมีต่อมารดา

ดังนั้น นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านการช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา บุตรคนไทยเชื้อสายจีนจะรับใช้บิดามารดาด้ำนการงานเพื่อให้บิดามารดาสบายทั้งกายและใจ

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพเกี่ยวกับคำสอนด้านความกตัญญูของขงจื้อ คือบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนจะพักอาศัยอยู่กับบิดามารดาเพื่อรับใช้ท่านให้สะดวกสบาย

และช่วยดูแลกิจการเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดา เมื่อบิดามารดาเจ็บป่วยไม่สบาย บุตรจะเป็นทุกข์กังวลและจะรับใช้ดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ

๒.๒) การเลี้ยงดูบิดามารดา

ขงจื้อสอนว่า “เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ก็ให้เลี้ยงท่านตามธรรมเนียม อย่างนี้จึงจะเรียกว่ามีความกตัญญู” (โมทยากร. ๒๕๑๘ : ๕๐) หมายความว่า ความกตัญญูต่อบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิต บุตรต้องเลี้ยงดูบิดามารดาตามหน้าที่ของตน

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ตอนที่สอง เล่าว่าหยก (หลาน) กตัญญูต่อก๋งที่เลี้ยงดูแลเหมือนบิดาของตน ความกตัญญูของหยกที่มีต่อก๋งแสดงออกโดยการหาซื้อของที่ก๋งชอบไปให้เมื่อหยกไปจ่ายตลาด ดังตัวอย่าง

*ฉันจ่ายตลาดเพียงวันละครึ่งเดียวให้คุ้มไปถึงมือเย็นได้ด้วย
ด้วยเงินเพียงเล็กน้อยและใช้เวลาไม่นานนักฉันก็จ่ายกับข้าวเรียบริ้อย
สิ่งสุดท้ายที่จะต้องซื้อคือพลูสดของก๋งสองเรียง ฉันไม่เคยลืม
ฉันอาจจะละเลยบางสิ่งบางอย่างที่เป็นเรื่องส่วนตัวของตัวเองได้
แต่สิ่งที่เป็นความสุขความสบายของก๋งฉันจำได้แม่นยำยิ่งกว่าจำหลักไว้บน
แผ่นผิวของหัวใจ*

(อยู่กับก๋ง. ๒๕๕๒ : ๑๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการดูแลอาหารการกินของบิดามารดาหรือการหาซื้อสิ่งของที่บิดามารดาชอบ เพื่อให้ท่านมีความสุขทางกาย หยกรู้ว่าก๋งชอบกินหมาก เมื่อไปจ่ายตลาดหยกจะ “ไม่เคยลืม” ซื้อพลูเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ความสุขก๋งได้ หยกจะ “จำได้แม่นยำ” จน “จำหลักไว้บนแผ่นผิวของหัวใจ” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยหาซื้ออาหารหรือสิ่งของที่บิดามารดาชอบ ทำให้ท่านมีความสุขพอใจและมีความสุข

บุตรที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาและไม่สามารถดูแลบิดามารดาอย่างใกล้ชิด เนื่องจากต้องเดินทางไปทำงานที่ต่างถิ่น ดังที่คนจีนอพยพมาอยู่ในประเทศไทยไม่สามารถเลี้ยงดูบิดามารดาได้ บุตรจึงส่งเงินกลับมาให้เป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของบิดามารดา แสดงถึงความกตัญญูที่มีต่อบิดามารดาทดแทนการอยู่กับบิดามารดาและเลี้ยงดูบิดามารดา

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่หนึ่ง เล่าว่าต้นสว่างอุมีความกตัญญูต่อมารดา เมื่อเดินทางมาทำงานทำที่เมืองไทย และได้เงินส่งกลับมาเป็นค่าใช้จ่ายของมารดา ดังตัวอย่าง

ในโอกาสเช่นนี้ ลูกคิดถึงบ้านมากยิ่งขึ้น ใจหนึ่งว่าไม่ควรเลย อยู่บ้านก็สบายดีแล้ว อีกใจหนึ่งก็บอกว่าเจ้าทำถูกแล้ว อยู่บ้านเจ้าก็ต้องทำนา ไปอยู่เมืองไทยใช้ชีวิต ความรู้ ให้เป็นประโยชน์ หาเงินส่งมาให้แม่ใช้จะดีกว่า

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๘)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการทำงานและส่งเงินกลับมาให้บิดามารดา เพื่อจะได้อยู่อย่างสบาย ต้นสว่างอุเดินทางออกจากบ้านเข้ามาอยู่ในเมืองไทยก็เพื่อใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์และทำงาน “หาเงินส่งมาให้มารดาใช้”

นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่กตัญญูด้วยการส่งเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายอาหารการกินของมารดา เนื่องจากไม่สามารถอยู่เลี้ยงดูมารดาได้ด้วยตัวเอง

นอกจากนี้ นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบห้า เล่าถึงต้นสรวงอู๋ที่มีความกตัญญูต่อมารดาอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ลูกไม่มีทางแสดงความกตัญญูได้นอกจากความระลึกถึงและเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ลูกหามาได้ การแสดงความกตัญญูด้วยเงินนี้ ลูกตะขิดตะขวงใจอยู่มากกว่าเป็นการ “ซื้อ” ดังเจ้าหนี้และลูกหนี้ ลูกที่ไม่ปรนนิบัติพ่อแม่เพียงแต่ส่งเงินมาให้ นั่นเป็นการกระทำที่ดีอยู่ แต่ผู้รับย่อมมีความต้องการสิ่งอื่นจากลูก ๆ มากกว่าเงิน นั่นคือความรัก ความอบอุ่น ความกตัญญูรู้คุณ ลูกชายใหญ่ของแม่คนนี่ไม่อาจจะทำเช่นนั้นได้ด้วยตัวเอง ด้วยร่างกายที่มีชีวิตและเลือดเนื้อ ขอฝากใจมากับสายลัษณห์ทุกฉบับ ว่าลูกยังมีความระลึกถึงความรัก และรู้คุณแม่อยู่ทุกลมหายใจ มิมีลืมเลือนไปเลย

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๙๓-๙๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อ แม้ว่าต้นสรวงอู๋จะอยู่ห่างไกลบ้านก็พยายามทำงานหาเงินส่งกลับมาให้มารดา เป็น “วิธีแสดงความกตัญญู” ของตน เมื่อเขาไม่ได้อยู่กับมารดาแต่ยัง “ระลึกถึงและส่งเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่หามาได้” ให้มารดา นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ส่งเงินกลับมาให้มารดา เนื่องจากตนไม่มีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดเลี้ยงดูมารดาด้วยตนเอง

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สิบ เล่าถึงซุ่นว่ามีความกตัญญูต่อมารดาของตนโดยส่งเงินค่าแรงของตนให้มารดาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน ดังตัวอย่าง

เมื่อทำงานพอได้เรื่องได้ราว ซุ่นจึงได้รับค่าแรง เขาแบ่งเก็บไว้ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งนำไปให้มารดา เกียวคือกตัญญูกับความสำเร็จของลูกชายมาก

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๐๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการทำงาน หาเงินเพื่อเลี้ยงดูบิดามารดา โดยซุ่นตัดสินใจออกจากบ้านเพื่อหางานทำโดยฝึกหัดทำรองเท้าที่ร้านของเพื่อน และนำค่าแรงครึ่งหนึ่งไปให้มารดา นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่แสดงความกตัญญูโดยส่งเงินกลับมาให้มารดาแทนการเลี้ยงดูมารดาด้วยตัวเองเพื่อให้มารดามีความสุขสบาย

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยเลี้ยงดูบิดามารดาตามหน้าที่และความสามารถของตนอย่างสม่ำเสมอ บุตรเป็น คนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ใกล้ชิดบิดามารดา เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยวิธีหาอาหารการกินที่บิดามารดาชอบมาให้ บุตรที่อยู่ห่างไกลจากบิดามารดาแสดงความกตัญญูด้วยวิธีส่งเงินกลับมาให้บิดามารดาเป็นค่าอาหารแทน

๒.๓) การเอาใจใส่บิดามารดา

ขงจื้อได้อธิบายถึงความกตัญญูที่บุตรมีต่อบิดามารดาเพิ่มเติมว่า “บุตรให้แต่สิ่งของบิดามารดาเหมือนเลี้ยงสัตว์สุนัขเป็นต้นนั้น ก็ยังไม่ถือว่ามีความกตัญญูก่อน ต่อเมื่อใดใจรักใคร่

ให้มากตั้งใจปรนนิบัติโดยเคารพ จึงเรียกว่ามีกตัญญู” นั้นหมายความว่า ความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบิดามารดา คือ การปรนนิบัติบิดามารดาด้วยความรักใคร่และการเอาใจใส่

นวนิยายไทยสะท้อนภาพความกตัญญูของบุตรที่เอาใจใส่บิดามารดาตามคำสอนของขงจื้อ ได้แก่ การเยี่ยมเยียนบิดามารดาและการประพาศิตนเป็นคนดี

๒.๓.๑) การเยี่ยมเยียนบิดามารดา

เป็นความกตัญญูต่อบิดามารดาแบบหนึ่งของบุตรซึ่งแยกครอบครัวไปอยู่ห่างไกล บุตรจะมาเยี่ยมเยียนบิดามารดา แสดงถึงการรู้บุญคุณและการเอาใจใส่บิดามารดา ถึงแม้ว่าบุตรไม่ได้อยู่กับบิดามารดาแต่ก็ยังรักและห่วงใยบิดามารดาแล้วก็จะหาเวลากลับมาเยี่ยมเยียนบิดามารดาสม่ำเสมอ บุตรจะช่วยดูแลเรื่องต่าง ๆ ในบ้าน แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่บิดามารดา แม้ว่าบุตรไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่ยี่สิบแปด เล่าว่าหมุยเอ็งมีความกตัญญูต่อมารดา แม้ว่าจะแต่งงานและแยกไปอยู่กับครอบครัวสามี ก็หาเวลากลับมาเยี่ยมมารดาเป็นประจำ ไม่ว่าจะมีการกิจการมากมายอย่างไรก็ตาม ดังตัวอย่าง

เราจัดให้คนงานหยุดงานสองอาทิตย์ต่อหนึ่งวัน ... ลูกและหมุยเอ็งไปเยี่ยมแม่และอั้งบ๊วยที่ร้านของเธอเดือนละหนึ่งครั้งเป็นประจำ

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๗๓)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการกลับไปเยี่ยมเยียนบิดามารดา หมุยเอ็ง “ให้คนงานหยุดงานสองอาทิตย์ต่อหนึ่งวัน” เพื่อจะได้มีเวลา “ไปเยี่ยมมารดาและน้องสาวที่ร้านเดือนละหนึ่งครั้ง” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่กลับไปเยี่ยมเยียนมารดาเป็นประจำ ถึงแม้ว่าไม่ได้พักอาศัยอยู่กับมารดาด้วยก็ตาม

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่เก้าสิบสี่ เล่าว่าเม่งจู่มีความกตัญญูต่อบิดาโดยจะไปเยี่ยมเยียนต้นสว่างอู่ (บิดา) ในวันเสาร์เว้นเสาร์เป็นประจำ เมื่อบิดาย้ายไปอยู่ที่ต่างจังหวัด เม่งจู่ก็ยังไปเยี่ยมบิดา ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่ลูกมาอยู่ที่นี่จะหาคนมาเยี่ยมเยียนยากเต็มที นั่นแหละเขาคนงานเต็มมือ งานค้าขายชาว่าจะค่อยว่างอยู่เมื่อไหร่ เม่งจู่มาเสาร์เว้นเสาร์ มาดูความสะอาดให้ ช่วยกวาดบ้านถูบ้าน ซักเสื้อผ้าที่ลูกทิ้ง ๆ เอาไว้ไม่ค่อยได้ ทำอาหารชนิดที่ค้างคืนได้เอาไว้ให้สองสามอย่าง

“วันทำงานห้าวันครึ่ง เสาร์ครึ่งวัน อาทิตย์หยุด ไหน ๆ วันเสาร์ก็ออกมาทำงานครึ่งวันแล้วก็เลยมาเยี่ยมพ่อไงล่ะ”

“พ่อก็ไม่ยากให้เขามาซักหรอก แกมาก็ขบใจละที่ช่วยทำโน่นทำนี่ให้”

“โอ้ ๆ เป็นไรไปล่ะพ่อ พ่ออยู่คนเดียวข้าวของก็ไม่จัด มันยุ่งเหยิงไปหมด วันเสาร์บ่ายว่างก็มาช่วย กินอยู่กันยังงี้ พ่อไม่เคยทำกับข้าวเลย มันจะเป็นรสหรือ”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๕๕๔-๕๕๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการไปเยี่ยมเยียนบิดา “เสาร์เว้นเสาร์” และจะช่วยทำงานบ้าน “มาตุความสะอาด ช่วยกวาดบ้านถูบ้าน ซักเสื้อผ้า ทำอาหาร” ให้ เป็นการปรนนิบัติและรับใช้บิดาอย่างสม่ำเสมอ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่เยี่ยมเยียนบิดาและดูแลช่วยงานต่าง ๆ ของบิดาเท่าที่ตนสามารถทำได้ แสดงถึงความห่วงใยและความรักต่อบิดา

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สิบหก เล่าว่ากุญชุลมี้ความกตัญญูต่อบิดาโดยหาเวลากลับมาเยี่ยมเยียนบิดา แม้ว่ากุญชุลมีย้ายออกไปอยู่ที่อื่นก็ตามดังตัวอย่าง

กุญชุลมี้หน้าหายตาไป หล่อนกลับมามอบหมายงานให้พี่ชายแล้วก็รีบไปหลายเดือน แวะมาถามไถ่อาการป่วยของบิดาบ้าง เมื่อทราบว่าเป็นอะไรมากหล่อนก็รีบหายไปอีก มาอีกต่อเมื่อถึงวันสำคัญเช่น สารทจีน ตรุษจีน วันเกิดบิดามารดาเท่านั้น

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๕๘)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการเยี่ยมเยียนบิดามารดา แม้ว่ากุญชุลมี้ปัญหาอยู่ห่างไกลและมีงานมากมายแต่ก็ยังหาโอกาส “แวะมาถามไถ่อาการป่วยของบิดาบ้าง” โดยเฉพาะวันสำคัญที่เป็นประเพณีของครอบครัว กุญชุลมี้ก็จะกลับมาเยี่ยมบิดามารดาและร่วมงานกับครอบครัว นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่กตัญญูโดยการเยี่ยมเยียนบิดา แม้ว่าบุตรจะพักอยู่ห่างไกล

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการเยี่ยมเยียนบิดามารดา แม้ว่าบุตรจะอยู่ห่างไกลบิดามารดาก็ยังรักใคร่บิดามารดาและหาเวลากลับมาเยี่ยมเยียนบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอและช่วยทำงานบ้านให้เป็นการแสดงความเอาใจใส่ในเรื่องความเป็นอยู่ของบิดามารดา

๒.๓.๒) การประพฤติตนเป็นคนดี

เป็นการเอาใจใส่บิดามารดาแบบหนึ่งที่บุตรนึกถึงจิตใจของบิดามารดา บุตรจึงเป็นคนดี ไม่ทำให้บิดามารดาเสียใจและกังวลใจ ดังคำสอนของขงจื้อว่า “บุตรที่กตัญญูต่อบิดามารดาต้องประพฤติตนในทางที่บิดามารดาไม่กระวนกระวายกับบุตร เว้นแต่เกี่ยวกับสุขภาพของบุตรเท่านั้น” (วันทิพย์ สิ้นสูงสุด. ๒๕๔๗ : ๖๐)

นวนิยายไทยสะท้อนภาพความกตัญญูของบุตรโดยประพฤติตนเป็นคนดีตามคำสอนของขงจื้อได้แก่ การไม่ทำให้บิดามารดาเป็นทุกข์และการรักษาวงศ์ตระกูล

๒.๓.๒.๑) **ไม่ทำให้บิดามารดาเป็นทุกข์** บุตรจะประพฤติตนไม่ให้บิดามารดาที่มีความทุกข์กังวล เมื่อจะทำอะไรจะนึกถึงจิตใจของบิดามารดาและ ไม่ทำให้บิดามารดาไม่สบายใจและกังวลใจ

นวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ตอนที่สี่ เล่าว่าพ่อกตัญญูต่อบิดามารดาโดยเชื่อฟังบิดามารดาและประพฤติตัวเป็นบุตรที่น่ารัก ทำให้บิดามารดาสบายใจดังตัวอย่าง

ย่าแล้วว่า พ่อเป็นเด็กว่านอนสอนง่าย เรียนหนังสือเก่ง ขยันขันแข็งตั้งแต่ เล็กจนโตไม่เคยทำเรื่องอะไรให้พ่อแม่ไม่สบายใจเลย

(ลอตลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๓๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนมีความกตัญญูต่อบิดามารดาตามคำสอนของขงจื้อด้วยการไม่ให้บิดามารดาที่มีความทุกข์กังวล พ่อจึงเป็นเด็กที่ “ว่านอนสอนง่ายขยันขันแข็ง ไม่เคยทำเรื่องอะไรให้พ่อแม่ไม่สบายใจ” ตั้งแต่เล็กจนโต นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตร คนไทยเชื้อสายจีนที่เชื่อฟังและทำงานอย่างขยันขันแข็ง เพื่อให้บิดามารดาที่มีความสบายใจ

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับกัง* ตอนที่หก เล่าว่าหยก (หลาน) มีความกตัญญูต่อกังที่เลี้ยงดูดูแลเหมือนเป็นบิดาของตน เมื่อหยกกลับบ้านผิดเวลา หยกต้องบอกกังก่อนล่วงหน้า เพื่อให้กังไม่กังวลใจ ดังตัวอย่าง

วันไหนที่ต้องกลับบ้านผิดเวลาปกติ ฉันต้องบอกกังก่อนล่วงหน้าเสมอ ไม่เช่นนั้นแล้วกังจะเป็นห่วงมากตามประสาคนแก่ที่เกรงว่าภยันตรายจะเกิดขึ้นแก่ลูกหลานของตัวเอง อย่างเช่นเย็นวันไหนตรงกับวันที่ฉันต้องทำเวรความสะอาดห้องเรียน ซึ่งใช้เวลาเกือบหนึ่งชั่วโมงหลังเลิกเรียน ฉันก็บอกกังกังแต่เช้าก่อนออกจากห้องแถวไปโรงเรียน สิ่งใดที่จะทำให้กังมีความสุขและคลายจากความทุกข์กังวลได้แล้วฉันไม่มองข้ามไป แม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสายตาของคนอื่นก็ตาม

(อยู่กับกัง. ๒๕๕๒ : ๔๘)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการไม่ทำให้บิดามารดาที่มีความทุกข์กังวลใจ เมื่อหยกต้องกลับบ้านช้าก็ต้องบอกให้กังกังทราบก่อนล่วงหน้า กังจะได้ไม่ “เป็นห่วงมากตามประสาคนแก่ที่เกรงว่าภยันตรายจะเกิดขึ้นแก่ลูกหลานของตัวเอง” หยกจะทำทุกอย่างที่ “ทำให้กังมีความสุขและคลายจากความทุกข์กังวล” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่จะไม่ทำให้บิดาทรงโหยหรือกังวลใจ แต่จะทำแต่สิ่งที่ทำให้บิดาสบายใจ

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สามสิบสอง เล่าว่า ธูปทองมีความกตัญญูต่อบิดามารดา ไม่คิดจะทำร้ายตัวเองเพราะจะทำให้บิดามารดาเป็นทุกข์และห่วงใยเขา เมื่อรู้ว่าภรรยาของเขามีลูกกับผู้ชายคนอื่น ดังตัวอย่าง

“นายนะโทรมไปมากนะ กินเหล้าหรือเปล่า”

“เปล่า เรื่องอะไรจะทำลายตัวเอง”

“แหม ค่อยยังชั่ว พ่อกลัวว่านายจะทำร้ายตัวเองอย่างคนนอกหักบางคน”

“ฉันอายุมากพอจะคิดแล้ว อย่างนั้นเด็กหนุ่ม ๆ วยรุ่น อีกอย่างเราลูกมีพ่อแม่ ทำอะไรต้องคิดถึงพ่อแม่บ้าง ฉันอาจจะใจร้อน พูดอะไรโป้งป้าง แต่การศึกษาระดับนี้ได้รับการอบรมมาอย่างนี้ไม่ทำร้ายตัวเองหรอก”

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๓๑๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตาม คำสอนของขงจื้อด้วยการไม่ทำให้บิดามารดาที่มีความทุกข์กังวล ฐปทองไม่กินเหล้า “ไม่ทำร้ายตัวเอง” และจะทำอะไรเขาจะคิดถึงบิดามารดาก่อน และไม่ทำสิ่งที่ทำให้บิดามารดาเป็นห่วง นวนิยายเรื่องนี้ นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่รู้จักคิดอย่างรอบคอบ จะไม่ทำให้บิดามารดาไม่สบายใจ

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทย เชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยไม่กระทำทำให้บิดามารดาเป็นทุกข์กังวลใจ บุตรจะ ประพฤติตนเป็นคนดี ไม่ดื่มสุรา ไม่ทำร้ายตัวเองและการทำสิ่งใดก็นึกถึงจิตใจของบิดามารดา

๒.๓.๒.๒) การรักษาวงศ์ตระกูล ตระกูลเป็นเครื่องบ่งชี้ให้คนอื่น รู้ว่า มีที่มาอย่างไร ต้นตระกูลของตนอยู่ที่ใดและมีความเป็นมาอย่างไร เมื่อเป็นสมาชิกในตระกูลใดก็ เท่ากับเป็นบุตรของตระกูลนั้น ตระกูลจึงเปรียบเหมือนเป็นบิดามารดาของบุตรหลานทุกคน ดังนั้น บุตรต้องกตัญญูต่อตระกูลของตนและประพฤติตนด้วยการระลึกถึงตระกูล ซึ่งเป็นวิธีการแสดงความกตัญญูที่มีต่อตระกูล จะทำให้บุตรตระหนักว่าตนจะต้องทำความดี ถ้าทำชั่วจะเสื่อมเสีย วงศ์ตระกูล ดังนั้นคนจีนจึงไม่ลืมต้นตระกูลและระลึกถึงตระกูลของตน เมื่อทำสิ่งใดก็นึกถึงการดำรง วงศ์ตระกูล จะไม่กระทำสิ่งใดที่จะมีผลกระทบต่อตระกูล

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สอง เล่าว่าพ่อเลี้ยงมีความกตัญญูต่อวงศ์ตระกูลจึงสอนต้นสว่างว่า ต้องระลึกถึงตระกูลและรักษาตระกูลเมื่อตัวเองมีฐานะดีมีความสุข ดังตัวอย่าง

และเจ้าจงอย่าลืมนึกว่าเจ้าเป็นคนจีนแซ่อะไรและได้รับนับถือแซ่อะไร ถ้าเจ้าได้ ดีมีความสุข อย่าละเลยคนแซ่ต้นและแซ่ลื้อ ลูกตอบรับ แต่ในใจของลูกได้เติมแซ่ลื้อเข้าไปอีกแซ่หนึ่ง แซ่ของแม่ ลูกก็ไม่อาจลืมนึกได้เช่นกัน ลูกยังนึกเลยไปถึงว่าแล้วแซ่ของยายของย่าอีกล่ะ

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๒๐)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตาม คำสอนของขงจื้อด้วยการระลึกถึงวงศ์ตระกูลอยู่เสมอ ดังที่พ่อเลี้ยงสอนต้นสว่างว่า “เจ้าจงอย่าลืมนึกว่า เจ้าเป็นคนจีนแซ่อะไรและได้รับนับถือแซ่อะไร ถ้าเจ้าได้ดีมีความสุข อย่าละเลยคนแซ่ต้นและแซ่ลื้อ” ต้นสว่างจะจดจำตระกูลของตนไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใดก็ตาม และไม่ลืมนึกว่าตนเองมีที่มาอย่างไร มีบรรพบุรุษที่ตั้งวงศ์ตระกูลอย่างไร นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความกตัญญูโดยการระลึกถึงต้นตระกูลเสมอไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สามสิบเก้า เล่าว่า ต้นสว่างอุทิศกตัญญูต่อวงศ์ตระกูลโดยการให้เวงคิม (บุตรชาย) ถือนิสัยชาติจีนเพื่อแสดงให้เห็นว่า ตัวเองมาจากตระกูลใด มีความเป็นมาอย่างไร และสั่งสอนให้บุตรหลานระลึกถึงตระกูลของตนเสมอ เมื่อไปอยู่ต่างถิ่น ดังตัวอย่าง

ลูกไม่อาจปฏิเสธความจริงได้ที่ว่าเวงคิมถือสัญชาติไทย แกจะต้องนับถือ ตัวเองว่าเป็นคนไทยคนหนึ่ง เป็นพลเมืองของประเทศนี้มีใช้พลเมืองของ ประเทศจีน แต่ลูกยังอยากให้แกจำให้ขึ้นใจว่า ต้นตระกูลของแกมาจากไหน มีความเป็นมาอย่างไร อีกประการหนึ่งคนที่พูดและอ่านออกเขียนได้หลาย

ภาษาย่อมเป็นกำไรแก่ตนเอง ใครจะรู้อนาคตได้ แกออาจจะต้องไปทำงาน เป็นลูกจ้างคนอื่น ถ้าหากว่าการค้าของลูกล้มเหลว หรือแกอาจจะเป็นพ่อค้าใหญ่ยิ่งไปกว่าลูก แกจะต้องติดต่อกับคนมากมายทั้งในไทยและจีน เมื่ออยู่ในหมู่คนจีนลูกก็ต้องเข้ากับเขาได้ดี มิให้ผู้ใดรู้สึกว่าแกแปรเปลี่ยนไปเป็นคนไทย และติดต่อกับคนไทยลูกก็อยากให้แกเข้ากับเขาได้ โดยที่เขาไม่คิดว่าบุคคลนี้เป็นผู้อื่น

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๒๓๕)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการระลึกถึงและการรักษาวงศ์ตระกูล ดังที่ต้นสว่างอุ้มต้องการให้เวงคิม (บุตรชาย) ถือสัญชาติจีนไว้เพื่อให้เขาจดจำให้ขึ้นใจว่า ต้นตระกูลมาจากไหน มีความเป็นมาอย่างไร นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตร คนไทยเชื้อสายจีนที่ระลึกถึงต้นตระกูลและสั่งสอนให้บุตรรักษาทระกูลของตน การถือนสัญชาติจีนเป็นสิ่งที่เตือนใจไม่ให้ล้มตระกูลของตน ไม่ว่าจะไปอยู่ต่างที่ต่างถิ่นก็ต้องไม่ลืมว่าตัวเองเป็นคนจีน

วิธีการรักษาวงศ์ตระกูลแบบหนึ่งคือ ไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย เพราะว่าเป็นบุตรที่ดีและได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อวงศ์ตระกูลคือ บุตรที่สร้างชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูล ทำให้บิดามารดาภูมิใจในตัวบุตรที่ได้รับการยอมรับจากสังคม เป็นการดำรงวงศ์ตระกูลของตน ดังนั้นบุตรจึงไม่ควรทำสิ่งที่ไม่ดีไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย

นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ตอนที่ยี่สิบเจ็ด เล่าว่า พ่อเลี้ยงสอนให้รู้จักกตัญญูต่อวงศ์ตระกูลโดยไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย รักษาชื่อเสียงทางการค้าขายของตระกูล โดยไม่ขายสินค้าราคาแพงเพื่อได้กำไรมากขึ้น ดังตัวอย่าง

“เราต้องเสียเงินเพราะเรื่องไม่เข้าเรื่องนี่มากเกินไปแล้ว” พ่อบ่น “ไม่เป็นไรหรอกพ่อ อีกหน่อยเราจะเรียกคืนให้คุ้มทีเดียว” “อย่าคิดอย่างนั้นลูก พ่อไม่เห็นด้วยเรื่องขายของแพง เราขายของไปตามราคาปกติสบายใจกว่า” พ่อเป็นคนใจดีตามเคย เมื่ออยู่เรือพ่อก็เอายาที่ขยแจกคนเมาเรือโดยไม่ยอมรับเงิน เวลาขายของพ่อก็จะคิดราคาถูกกว่าร้านอื่น คนซื้อประจำไม่เสียเวลาต่อราคา เพราะรู้อยู่แล้วว่าราคาถูก หาซื้อที่ไหนก็ไม่ได้ การขายของไม่แพงช่วยให้เราได้ลูกค้าประจำ ดีกว่าขายของแพง ๆ เข้ามาซื้อหนเดียวก็เข็ด ไม่มาซื้ออีก ได้กำไรน้อยกว่าไม่ก็สตางค์ แต่เสียลูกค้าไปทั้งครอบครัว ไม่ดีแน่ ๆ เด็กน้อยอย่าเอาเปรียบลูกค้า จะต้องท่องประโยคนี้อาไว้ให้ขึ้นใจทีเดียวเราต้องนึกถึงใจเขาใจเรา” “แล้วเงินที่เราเสียไปนี่เล่าพ่อ” “นึกว่าซื้อความสะดวกหรือให้ทานก็แล้วกัน จะเดือดร้อนอะไรกับมันนักหนา พ่อก็บ่นไปอย่างนั้นเองเมื่อเห็นจำนวนเงินแต่พ่อไม่คิดจะเอาคืนกับลูกค้า ขายของนานไปก็ได้เงินคุ้มค่าเองแหละ”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๖๘)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย ดังที่พ่อเลี้ยงสอนว่าไม่ให้ขึ้นราคาสินค้าทั้งที่

มีโอกาสได้กำไรมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี จะทำให้ชื่อเสียงของร้านค้าและวงศ์ตระกูลเสื่อมเสียชื่อเสียง ไม่ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย แม้ว่าจะขาดทุนเพราะไม่ยอมขึ้นราคาสินค้า

นวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ตอนที่หนึ่ง เล่าว่าปู่มีความกตัญญูต่อวงศ์ตระกูลโดยไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย จึงยอมขาดทุนโดยซื้อสินค้าจากร้านค้าในกรุงเทพมหานครส่งให้ลูกค้าต่างจังหวัดแทนสินค้าที่นำเข้ามาจากจีนซึ่งราคาถูกกว่า แต่มีอุปสรรคเพราะเรือขนส่งสินค้าไม่สามารถเดินทางมาทันกำหนดเวลา การยอมขาดทุนในเหตุการณ์นี้ ทำให้สามารถส่งสินค้าให้ลูกค้าครบทุกถ้วน ไม่ทำให้เสียชื่อเสียงแต่อย่างใด ดังตัวอย่าง

หลังจากเก้าเดือนผ่านไป สินค้าที่ปู่สั่งจากเมืองนอกก็มาถึงในสภาพที่ชำรุดเสียหายเกือบครึ่งหนึ่ง จำนวนที่เหลืออยู่ก็ไม่เพียงพอที่จะส่งให้ลูกค้าทุกเจ้า ปู่จึงใช้วิธีส่งของให้ลูกค้าในกรุงเทพฯ จนครบก่อน พร้อม ๆ กับวิ่งเต้นกู้ยืมเงินธนาคารที่เป็นตัวแทนส่งเงินปู่ไปซื้อสินค้าเมืองนอกมากกว่าส่วนของตัวเองจากร้านค้าในกรุงเทพฯ ๆ ส่งไปให้ลูกค้าต่างจังหวัด กิจการสั่งสินค้าเข้ามาขายของปู่ขาดทุนย่อยยับ แต่ปู่ก็คิดว่าข้าวของเงินทองเมื่อหมดไป หากยังมีกำลังอยู่ก็อาจหาใหม่มาทดแทนได้ แต่ชื่อเสียงและความไว้วางใจ หากสูญเสียไปแล้วทั้งชาตินี้ก็ไม่มีทางที่จะสร้างขึ้นใหม่ได้ใหม่

(ลอดลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๑๒)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการไม่ทำให้ตระกูลเสื่อมเสีย ปู่ยอมขาดทุนก็เพื่อรักษาชื่อเสียงของร้านค้าและความไว้วางใจของลูกค้า เพราะปู่เชื่อว่าชื่อเสียงและความไว้วางใจของลูกค้า “หากสูญเสียไปแล้วทั้งชาตินี้ก็ไม่มีทางที่จะสร้างขึ้นใหม่ได้ใหม่” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่รักษาชื่อเสียงของร้านค้าและวงศ์ตระกูลของตน

ดังนั้น นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการระลึกถึงความสำคัญของวงศ์ตระกูล บุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนจะวางตัวเป็นสมาชิกที่ดีของวงศ์ตระกูลและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลเสมอ แสดงออกโดยการรักษาสัญชาติของตน แม้ว่าจะไปอยู่ที่ต่างประเทศ นอกจากนี้ยังสั่งสอนให้บุตรหลานระลึกถึงต้นตระกูลและจดจำว่าตนเป็นคนจีน บุตรที่เป็นพ่อค้าจะรักษาชื่อเสียงของร้านค้าและวงศ์ตระกูลด้วยความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนคำสอนด้านความกตัญญูของขงจื้อ คือบุตรคนไทยเชื้อสายจีนปรนนิบัติต่อบิดามารดาโดยการรับใช้ การเลี้ยงดูและการเอาใจใส่ บิดามารดา เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตบุตรคนไทยเชื้อสายจีนปรนนิบัติต่อบิดามารดาด้วยความรักใคร่อย่างสม่ำเสมอ บุตรที่อยู่กับบิดามารดาจะปรนนิบัติบิดามารดาด้วยการรับใช้บิดามารดา ดูแลเรื่องอาหารการกิน การช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา และการประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อให้บิดามารดาสบายใจ แม้ว่าบุตรที่อยู่ห่างไกลจากบิดามารดาก็แสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาด้วย

การส่งเงินให้แทนการเลี้ยงดูและการกลับมาเยี่ยมเยียนบิดามารดา บุตรไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใดก็จะระลึกถึงวงศ์ตระกูลอยู่เสมอ ดำรงและรักษาวงศ์ตระกูลให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

๓.๑.๒ ความมกัตถุญเมื่อบิดามารดาเสียชีวิต

เมื่อบิดามารดาเสียชีวิต มีประเพณีที่แสดงถึงความมกัตถุญของบุตรซึ่งต้องปฏิบัติ ดังที่ขงจื้อกล่าวว่า “เมื่อบิดามารดาตายก็ทำศพตามธรรมเนียม แล้วก็ให้เช่นไหว้กบฏูซาจทุกเวลา อย่างนี้จึงเรียกว่ามิกัตถุญ” (โมทยากร. ๒๕๑๘ : ๕๐) นวนิยายไทยสะท้อนภาพประเพณีที่บุตรปฏิบัติต่อบิดามารดาเมื่อเสียชีวิต คือประเพณีการทำศพ ได้แก่ การจัดงานศพ การเช่นไหว้ และการไว้ทุกข์

๑) การจัดงานศพ

ในสังคมจีน เมื่อบิดามารดาเสียชีวิต บุตรต้องจัดงานศพ มีพิธีกรรมสำคัญคือการทำพิธีฝังศพและการฝังศพตามจารีตประเพณีซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดว่าบุตรมีความมกัตถุญต่อบิดามารดาอย่างไร เพราะว่าพิธีกรรมฝังศพถือว่าเป็นกิจกรรมซึ่งแสดงถึงความมกัตถุญที่บุตรมีต่อบิดามารดาและจะทำให้คนในสังคมยกย่องบุตรว่าจัดงานฝังศพได้ถูกต้องตามจารีตประเพณีและสมฐานะของวงศ์ตระกูล

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สี่สิบหก เล่าว่าเมื่อล่องว่นทง พ่อตาของตันสว่างอุ้วป่วยหนัก เนื่องจากเขามีแต่บุตรหญิง เขาจึงกังวลใจว่าจะไม่มีใครจัดงานศพให้ถูกต้องครบถ้วนตามประเพณีจีน ดังนั้นตันสว่างอุ้วซึ่งเคารพล่องว่นทงเสมือนเป็นบิดาของตน ได้สัญญาว่าจะจัดงานศพแทนบุตรชายแท้ ๆ ของล่องว่นทง ดังตัวอย่าง

เมื่อแกลครบเดือน เราได้พาแกลไปหาตา เวลานั้นเขาป่วยมากจนไม่อาจมาเยี่ยมหลานได้ด้วยตัวเอง เราจึงพาแกลไป ล่องว่นทงเศร้ามาก เขาบ่นพร่ำแต่ว่า ถ้าตายไปแล้วจะไม่มีพิธีฝังศพ

“ต้องมีซิพ่อ เราต้องทำพิธีให้ครบถ้วน พ่อไม่ต้องกลัวไปหรอก”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๕๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกัตถุญตามคำสอนของขงจื้อ โดยเฉพาะบุตรชายจะมีบทบาทสำคัญในการจัดงานศพตามจารีตประเพณี ตันสว่างอุ้วสัญญาพ่อตาว่าจะจัดพิธีฝังศพ “ให้ครบถ้วน” เมื่อเขาเสียชีวิต นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่จะต้องจัดงานศพแก่บิดาให้สมฐานะครบถ้วนและถูกต้องตามประเพณี

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกสลายเลื่อน* ตอนที่สี่ เล่าว่าอา (บุตรชาย) ส่งเงินไปให้ครอบครัวเพื่อจัดงานศพให้บิดามารดาที่ประเทศจีน ดังตัวอย่าง

นางลำพู่รำพันทำท่าเหมือนน้ำตาจะร่วง “นี่ปีนี้หาค่าเช่าสวนยังได้ไม่พอเลย เพราะเขาส่งเงินไปทำศพพ่อแม่เขา ห้ามก็ไม่ได้ พ่อแม่เขา ก็ป่วยเิ่งนั้นแหละ”

(ก่อนสายหมอกสลายเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๔๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกัตถุญตามคำสอนของขงจื้อ นอกจากจะจัดงานศพบิดามารดาตามจารีตประเพณีแล้ว หากอยู่ห่างไกล ก็ต้องปฏิบัติตามประเพณีเช่นกัน โดยที่งานศพของคนจีนเป็นงานใหญ่ ต้องใช้เงินมากซึ่งกระทบต่อครอบครัว ทำให้อาซึ่งอพยพ

มาประเทศไทย ต้อง “ส่งเงินไปทำศพบิดามารดา” ทำให้ครอบครัวที่ประเทศไทยลำบาก มีเงินใช้จ่ายไม่พอเพียง นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ส่งเงินจำนวนมากกลับไปให้ญาติที่ประเทศจีนเพื่อจัดงานศพให้บิดามารดา เนื่องจากเขาไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านประเพณีการจัดงานศพ เมื่อบิดามารดาเสียชีวิตบุตรคนไทยเชื้อสายจีนจะจัดงานศพให้ถูกต้องและครบถ้วนตามประเพณีด้วยตนเองหรือส่งเงินให้ญาติจัดแทน

๒) การไว้ทุกข์

ขงจื้อกล่าวว่า “ เมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรมแล้ว ให้ไว้ทุกข์แก่บิดามารดาเป็นเวลา ๓ ปี จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าดี ๆ ไม่ได้ จะสนุกสนานเฮฮาในระหว่างที่ไว้ทุกข์ไม่ได้” (โมทยากร. ๒๕๑๘ : ๖๓) เป็นคำสอนที่แสดงให้เห็นว่าคนจีนจะไว้ทุกข์ให้ญาติที่เสียชีวิต แสดงถึงความทุกข์โศกที่สูญเสียคนในครอบครัวและวงศ์ตระกูล หากบิดามารดาเสียชีวิตบุตรยอมจะเศร้าโศกเพิ่มขึ้นจนไม่สนใจดูแลหรือบำรุงความสุขให้แก่ตัวเอง เช่น รับประทานอาหารรสชาติไม่อร่อย ไม่หาความบันเทิงหรือความสนุกสนานใด ๆ และไม่ตกแต่งร่างกายให้สวยงาม เป็นต้น คนไทยเชื้อสายจีนจะไว้ทุกข์ให้บิดามารดานานถึง ๓ ปี

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สี่สิบเก้า เล่าว่าต้นสว่างอุทิศบุญต่อบิดามารดา นอกจากเขาจัดงานศพใหญ่โตและซื้อที่สำหรับสร้างฮวงซุ้ย (สุสาน) ตามประเพณีจีนแล้วยังไว้ทุกข์ให้บิดาโดยสวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายดิบสีขาว แสดงถึงความเศร้าเสียใจที่สูญเสียบิดาไปจนไม่สนใจตัวเอง ดังตัวอย่าง

ลูกตั้งใจจะจัดงานศพพอให้ใหญ่โตสักหน่อย ซื้อฮวงซุ้ยไว้แล้ว เมื่อตอนที่พ่อตาย ...ประเพณีให้ไว้ทุกข์เพียงสามปี แต่ลูกเห็นจะต้องไว้ทุกข์สักสิบปี แม้ว่าเสื้อผ้าไว้ทุกข์จะไม่ได้เป็นเครื่องแสดงความทุกข์ที่แท้จริง แต่ก็คงช่วยให้ลูกไม่รำเริงจนเกินความ เพราะรำลึกถึงท่านอยู่เสมอ

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๓๐๒)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยปฏิบัติตนตามประเพณีการไว้ทุกข์ ต้นสว่างอุทิศใจว่าจะสวมใส่เสื้อผ้า “ไว้ทุกข์สักสิบปี” แสดงถึงความรักใคร่และผูกพันกับพ่อเลี้ยงมาก และเพื่อรำลึกถึงบุญคุณของพ่อเลี้ยงซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบิดาที่เสียชีวิตที่ได้ช่วยเหลือให้เขาสามารถตั้งตัวได้ในประเทศไทย และมีฐานะดีไม่ลำบากเหมือนคนจีนอพยพคนอื่น ๆ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่กตัญญูต่อบิดาโดยสวมใส่เสื้อผ้าไว้ทุกข์และไว้ทุกข์ให้บิดานานกว่าสามปีตามประเพณีของจีน

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่สิบเก้า เล่าว่าถึงการจัดงานศพของบิดาของตง (บุตรชาย) ลูกหลานจะต้องสวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดเย็บด้วยผ้ากระสอบไว้ทุกข์ในพิธีงานศพ แสดงถึงความเศร้าเสียใจที่สูญเสียหัวหน้าครอบครัว ดังตัวอย่าง

พวกหลาน ๆ บ่นว่าชุดกระสอบไว้ทุกข์แสนจะเหม็นเพราะเข้ามาจากร้านขายเครื่องใช้ในงานศพ แต่ทุกคนไม่มีทางเลือกเพราะชุดในพิธีเช่นนี้ไม่มีใครตัดกันเนื่องจากใช้เพียงไม่กี่ชั่วโมง นอกพิธีก็แต่งชุดผ้าดิบผ้าขาวตามปกติ

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๑๘๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรหลานคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการจัดพิธีกรรมไว้ทุกข์ ตงสวมใส่ “ชุดกระสอบไว้ทุกข์” ในพิธีงานศพและ “ชุดผ้าดิบผ้าขาว” ในช่วงเวลาหลังการจัดงานศพ เนื่องจากผู้ตายเป็นหัวหน้าครอบครัว บุตรชายจึงมีหน้าที่สำคัญในพิธีงานศพ หลานในครอบครัวก็ต้องไว้ทุกข์ตามประเพณีให้ผู้ตายเพื่อแสดงความเศร้าโศกด้วย นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่สวมใส่เสื้อผ้าไว้ทุกข์แสดงถึงความกตัญญูในช่วงเวลาที่มีความเศร้าโศกที่มีต่อบิดามารดาที่เสียชีวิต

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยสวมเสื้อผ้าไว้ทุกข์และจะไว้ทุกข์นานกว่า ๓ ปีตามประเพณีการไว้ทุกข์ แสดงถึงความเศร้าโศกและความผูกพันที่มีต่อบิดามารดาแม้จะเสียชีวิตแล้ว

๓) การเซ่นไหว้

คนจีนมีความเชื่อว่าคนที่เสียชีวิตไปแล้วยังมีวิญญาณที่วนเวียนอยู่กับลูกหลาน ดังนั้น บิดามารดาที่เสียชีวิตก็เหมือนกับยังไม่ได้จากครอบครัวไป ยังคงอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว คนจีนจึงมีประเพณีเซ่นไหว้บรรพบุรุษและบิดามารดาที่เสียชีวิต นวนิยายไทยจึงสะท้อนภาพความกตัญญูผ่านพิธีกรรม ได้แก่ การเซ่นไหว้ในเทศกาลสำคัญของจีน และการเซ่นไหว้ในงานแต่งงาน

๓.๑) การเซ่นไหว้ในเทศกาลสำคัญของจีน

เมื่อถึงเทศกาลของจีน คนจีนจะนำสิ่งของมาเซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษซึ่งรวมทั้งบิดามารดาที่เสียชีวิตไปแล้ว และจะอธิษฐานขอให้วิญญาณมาคุ้มครองครอบครัว แสดงถึงความเคารพและการระลึกถึงบรรพบุรุษและบิดามารดา ซึ่งเป็นความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและบิดามารดาที่เสียชีวิตไปแล้ว นวนิยายสะท้อนภาพการเซ่นไหว้ในเทศกาลสำคัญของจีนคือการเซ่นไหว้ในวันตรุษจีนและการเซ่นไหว้ในวันเซ็งเม้ง

๓.๑.๑) การเซ่นไหว้ในวันตรุษจีน

วันตรุษจีนเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนจีนซึ่งถือว่าเป็นเทศกาลสำคัญที่สุด คนจีนจะไหว้บรรพบุรุษเพื่อระลึกถึงผู้เสียชีวิตตามที่ขงจื้อสั่งสอนคนจีนให้เซ่นไหว้บิดามารดาที่เสียชีวิตโดยตลอดเพื่อแสดงถึงความกตัญญู

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบหก เล่าถึงต้นสว่างอุกตัญญูต่อบิดามารดาและบรรพบุรุษ โดยเตรียมอาหารไปเพื่อนำเซ่นไหว้ในตอนเช้าของวันตรุษจีนดังตัวอย่าง

เนื่องในวันตรุษจีนวันสิ้นปี การทำอาหารไหว้บรรพบุรุษในตอนเช้าสาย ๆ เวลาประมาณสิบเอ็ดโมง มีอาหารไหว้เจ้าในตอนเช้ามีอาหารสามอย่างตามที่เคยทำกันมา มี หมู ปลาและไก่ ปลาใช้ปลาหมึกแห้งซึ่งหาง่ายค้างไว้ได้หลายวัน อาหารในวันเทศกาลเช่นนี้จำเป็นต้องเลือกอาหารที่ค้างได้ เพราะมันมากกว่าจะกินได้หมด หมูต้มพะโล้เอาไว้ ไก่ไว้รวนเค็ม กินได้นานวัน เมื่อไหว้เจ้าและบรรพบุรุษเสร็จแล้วก็ไปที่บ้านพ่อตา

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๕๒ : ๑๐๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการเซ่นไหว้บรรพบุรุษตามประเพณีในวันตรุษจีน ต้นสว่างอุกจะเตรียมอาหาร “หมู ปลา

และไก่” เพื่อ “ไหว้บรรพบุรุษในตอนเช้าสาย ๆ เวลาประมาณสิบเอ็ดโมง” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่เตรียมอาหารเช่นไหว้บรรพบุรุษตามจารีตประเพณีในวันตรุษจีน

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่เจ็ด เล่าว่าแข่งกตัญญูต่อบรรพบุรุษโดยนำสิ่งของเช่นไหว้ในวันตรุษจีน ดังตัวอย่าง

เกียวนี้ก็ถึงเวลาที่สามีมุกเข้าอยู่หน้าป้ายเชื้อบรรพบุรุษใช้เวลาครึ่งและนาน ๆ เวลาเท่านั้นทำงานอื่นได้ ถ้าเป็นเกียวกี่เรียงพลูได้ตั้งครึ่งแข่งได้ค่าแรงมาซื้อข้าวสารกิน นี่เสียเวลาไปเปล่า ๆ แต่นางพูดไม่ออก เพราะเป็นความเชื่อของสามี ยิงดีที่ตรุษสารทเขาไม่ได้ซื้อของมาไหว้มากนัก มีเพียงของจำเป็นสามอย่างกับเครื่องบูชา กระดาษเงินกระดาษทองก็ซื้อมาเผาเท่าที่จำเป็น และปิ้งวันเลี้ยงให้ไก่มาหนึ่งคู่กับขนมปริมาณมากพอจะไหว้

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๕๙)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการเช่นไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีน ชั่งนำไก่และขนม “คุกเขาอยู่หน้าป้ายเชื้อบรรพบุรุษใช้เวลาไม่นาน ๆ ” ในวันตรุษจีน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่ซื้อของไหว้บรรพบุรุษตามจารีตประเพณีในเทศกาลวันตรุษจีน

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยทำผ่านพิธีกรรมการเช่นไหว้บรรพบุรุษรวมถึงบิดามารดาที่เสียชีวิตแล้วด้วยการนำอาหารมาเช่นไหว้ในเทศกาลวันตรุษจีน

๓.๑.๒) การเช่นไหว้วันเซ็งเม้ง

วันเซ็งเม้งเป็นเทศกาลไหว้บรรพบุรุษโดยเฉพาะของคนจีนและเป็นประเพณีที่สำคัญ ในเทศกาลวันเซ็งเม้งคนจีนจะไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน (ฮวงซุ้ย) มีตำนานกล่าวว่า การไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน เริ่มมาจากการระลึกถึงบุญคุณบิดามารดาที่เสียชีวิตไปแล้วของพระเจ้าฮั่นเกาจู จึงตามหาสุสานและทำความสะอาดสุสานโดยโปรยกระดาษสี บนหลุมศพหรือฮวงซุ้ยของบิดามารดาของพระองค์ ประเพณีการเช่นไหว้วันเซ็งเม้งจึงเกิดขึ้นเป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่ห้าสิบเจ็ด เล่าว่าต้นสว่างอุกตัญญูต่อบิดามารดาและบรรพบุรุษ ต้องการเช่นไหว้บรรพบุรุษเป็นส่วนตัวในวันเซ็งเม้ง จึงไม่ร่วมสร้างสุสานประจำตระกูลกับคนอื่น ๆ ที่มีแซ่เดียวกัน ดังตัวอย่าง

“ก็คีนี่นะ ถึงวันเซ็งเม้งจะได้พบคนแซ่เดียวกัน”

“แต่ฉันไม่อยากจะให้บรรพบุรุษของฉันอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ราวกับของสาธารณะอย่างนั้น ฉันต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ท่านจะเป็นสุขหรือที่ต้องอยู่ร่วมกับคนตั้งพัน คนตายต้องการความสงบไม่ใช่หรือ และเมื่ออยู่รวมกัน เราจะไปทำพิธีตามใจเราก็ไม่ได้ ต้องไปตามเวลาที่กำหนดไว้ ถ้าเราไม่วางไม้สะดวกก็ลำบากใจเปล่า ๆ จะได้อยู่ตรงที่ได้รวมคนแซ่เดียวกันเท่านั้นเอง”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๓๔๘)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้ง ต้นส่วงอู๋ “ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง” เมื่อถึงวันเซ็งเม้ง จึงไม่ยกร่วมงานเซ่นไหว้บรรพบุรุษกับคนอื่น ๆ ที่มีแซ่เดียวกัน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่เซ่นไหว้บรรพบุรุษและบิดามารดาที่เสียชีวิตแล้วตามประเพณีในเทศกาลวันเซ็งเม้ง

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนบุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านพิธีกรรมการเซ่นไหว้บรรพบุรุษรวมถึงบิดามารดาที่เสียชีวิตแล้วเป็นประเพณีเซ่นไหว้บิดามารดาที่เสียชีวิตแล้วในเทศกาลวันเซ็งเม้ง

๓.๑.๓) การเซ่นไหว้ในพิธีแต่งงาน

งานแต่งงานถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งของมนุษย์ ในวันแต่งงานจะจัดพิธีไหว้บรรพบุรุษเพื่อให้รับทราบข่าวการสร้างครอบครัวใหม่และให้สมาชิกใหม่ของครอบครัวแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบห้า เล่าว่าต้นส่วงอู๋จัดการไหว้บรรพบุรุษตอนเช้าในวันแต่งงาน ดังตัวอย่าง

พิธีแต่งงานแบบเจียบ ๆ ของลูกไม่มีอะไรมาก ไหว้เจ้าตอนเช้าด้วยขนมบัวลอยก่อน ต่อจากนั้นก็ไหว้บรรพบุรุษ เสร็จแล้วมีการกินเลี้ยงในหมู่คนงานและญาติสนิท

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๙๖)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อด้วยการกระทำพิธีการเซ่นไหว้ในวันแต่งงาน ต้นส่วงอู๋ “ไหว้เจ้าตอนเช้าด้วยขนมบัวลอยก่อน ต่อจากนั้นก็ไหว้บรรพบุรุษ” ในพิธีแต่งงาน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวบุตรคนไทยเชื้อสายจีนจัดพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษเพื่อแสดงถึงความเคารพ ความระลึก และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษในวันแต่งงาน

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่ห้า เล่าว่าพี่ชายของเกี้ยวจัดพิธีไหว้บรรพบุรุษในวันแต่งงาน ดังตัวอย่าง

เกี้ยวรู้ว่าพี่ชายจากเมืองจีนได้เมียมาคนหนึ่ง เป็นลูกสาวคนลากรถ กำพรว้าแม่ เมื่อพ่อตายไม่อาจอยู่ตามลำพังได้จึงยินยอมแต่งงานโดยไม่ต้องมีสินสอดทองหมั้น แค่ทำพิธีไหว้ฟ้าดินและบรรพบุรุษ กับยกน้ำชาเคารพบิดามารดาญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย

(ก่อนสายหมอกเลื่อน. ๒๕๓๐ : ๕๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า บุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยให้ความสำคัญกับพิธีเซ่นไหว้ในวันแต่งงานมากกว่าพิธีอื่น ๆ เช่น การสู่ขอ การมอบสินสอดทองหมั้นแก่ฝ่ายหญิง พี่ชายของเกี้ยว “ทำพิธีไหว้ฟ้าดินและบรรพบุรุษ” ในวันแต่งงาน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวบุตรคนไทยเชื้อสายจีนที่จัดพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษในวันแต่งงาน ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างครอบครัวและการขยายวงศ์ตระกูล

ดังนั้น นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพบุตรคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยผ่านพิธีกรรมการเซ่นไหว้บรรพบุรุษซึ่งรวมถึงบิดามารดาที่เสียชีวิตแล้วด้วย และจะจัดการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ในพิธีแต่งงานเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อคือ บุตรคนไทยเชื้อสายจีนจะจัดพิธีงานศพมีพิธีงตั้ง การฝังศพ การไหว้ทุกข์ และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษรวมทั้งบิดามารดาที่เสียชีวิต ในวันตรุษจีน วันเซ็งเม้ง และวันแต่งงาน แสดงถึงความกตัญญูและความระลึกที่บุตรมีต่อบิดามารดา

๓.๒ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่น

ขงจื้อได้กล่าวถึงความกตัญญูต่อบุคคลอื่นว่า “ถ้ามีกตัญญูรู้คุณผู้ใหญ่ในตระกูล แลสั่งสอนญาติให้พร้อมเพรียง รักใคร่กันให้เคารพต่อผู้ใหญ่ ถ้าทำได้แล้ว เหมือนอย่างปราบเมืองอันใหญ่ได้ ก็จะมีความสุขเหมือนได้เป็นขุนนาง” (โมทยากร. ๒๕๑๘ : ๔๗-๖๘) การแสดงความกตัญญูต่อบุคคลอื่นตามคำสอนของขงจื้อคือการรู้คุณผู้อื่น โดยปฏิบัติต่อญาติ ครูอาจารย์ เพื่อน และลูกจ้าง

๓.๒.๑ ความกตัญญูต่อญาติ

คำว่า “ญาติ” ในที่นี้หมายความว่าคนมีเชื้อสายเดียวกันหรือว่าคนที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน เป็นคนที่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน ถือว่าเป็นบุคคลอยู่ในวงศ์ตระกูลเดียวกัน บุตรจึงต้องมีความกตัญญูต่อญาติด้วยการช่วยเหลือญาติผู้มีพระคุณ

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบเอ็ด เล่าว่าแต่หลิมเป็นลูกของเส็ง กตัญญูต่อบิดาของเส็งที่ช่วยเหลือเขาเมื่อตกยากลำบาก และตอบแทนบุญคุณด้วยการให้เส็งดูแลกิจการแทนตนที่เมืองไทยและหาคู่ครองให้ ดังตัวอย่าง

“แต่หลิมเขาเคยพบพ่อ อยากจะได้ลูกไปเป็นสะใภ้ พ่อกับเขาก็เป็นเพื่อนกัน”

“นี่อะไรอย่างนั้น ลูกคนโตของหลิมอายุได้สักสิบขวบละคระมัง” ภรรยาของเขาพูดขึ้นในทันที “จะรอให้ลูกเราอายุสามสิบ ให้เขาขอไปเป็นแม่หรือ”

“ฉันยังไม่บ้าหรอกนะ เขาอยากขอให้หลานเขาต่างหาก”

ลูกสะอึกจนลูกคิดแทบหลุดจากมือ แต่เส็งนั้น ลูกจะไปแข่งกับเขาได้อย่างไร เขามีเงิน มีญาติ ลูกของเขาคนนี้เคยได้รับอุปการะจากพ่อของเส็ง เมื่อคราวตกยาก เขาจะต้องเกื้อกูลหลานเป็นการตอบแทน

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๗๔)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยตอบแทนบุญคุณญาติ เพื่อตอบแทนบุญคุณของบิดาเส็งที่ให้ความช่วยเหลือ “เมื่อคราวตกยาก” แต่หลิมจึงต้อง “เกื้อกูลหลานเป็นการตอบแทน” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่ตอบแทนบุญคุณของญาติด้วยการช่วยเหลือและการดูแลบุตรหลานของญาติที่มีพระคุณ โดยส่งเสริมเรื่องการทำงานและการสร้างครอบครัวซึ่งจากช่วยให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

นวนิยายเรื่อง *ก่อนสายหมอกเลื่อน* ตอนที่หนึ่ง เล่าว่าอากาศฤดูร้อนของปีตาของเซ่งที่ช่วยให้เขามีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้ จึงตอบแทนบุญคุณด้วยการดูแลเซ่งเมื่อเขาอพยพมาเมืองไทยดังตัวอย่าง

“เราไปอาศัยอาศัยด้วยกันก่อนแล้วค่อยคิดการ อาศัยอยู่ว่าถ้ารู้เวลาเรือเข้า จะมารับ อาเขาเคยรอดตายเพราะยาของเรา ยังระลึกถึงพ่ออยู่เสมอ เลยจะเอื้อเพื่อลูกคือตัวฉันนี่แหละ”

(*ก่อนสายหมอกเลื่อน*. ๒๕๓๐ : ๑๐)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยตอบแทนบุญคุณญาติผู้เป็นอา “เอื้อเพื่อและระลึกถึงพ่ออยู่เสมอ” และตอบแทนบุญคุณด้วยการเอื้อเพื่อเซ่ง นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่ตอบแทนบุญคุณของญาติด้วยวิธีการช่วยดูแลและเอื้อเพื่อถึงบุตรหลานของญาติด้วย

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการรู้คุณของหญิงซึ่งมีเชื้อสายเป็นตระกูลเดียวกันและจะรำลึกถึงบุญคุณของญาติอยู่เสมอ แม้ว่าอาจจะไม่ได้ตอบแทนญาติที่เป็นผู้มีพระคุณโดยตรง แต่ตอบแทนบุตรหลานของญาติที่เป็นผู้มีพระคุณแทนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ให้ดูแลกิจการ ดูแลเรื่องการดำเนินชีวิต เป็นต้น

๓.๒.๒ ความกตัญญูต่อครูอาจารย์

สถานภาพของครูอาจารย์เปรียบเหมือนบิดามารดาคนที่สอง เป็นคนที่มีพระคุณดังคำกล่าวโบราณของจีนว่า “เมื่อเป็นอาจารย์ แม้สอนเราแค่วันเดียว แต่อาจารย์ก็เป็นพ่อของเราทั้งชีวิต” (一日为师，终身为父) ดังนั้นคนจีนจึงมีความกตัญญูต่อครูอาจารย์โดยการเคารพนับถือ เช่นเดียวกันกับการเคารพนับถือบิดามารดาของตน

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สี่สิบหก เล่าว่าต้นสว่างอุ้งสอนให้เวงคิม (บุตรชาย) ฐึบุญคุณและเคารพนับถือคุณครูอาจารย์ ไม่กระทำการที่ไม่ดีต่อครูอาจารย์ เมื่อเวงคิมไม่พอใจครูสอนวิชาภาษาจีนเขาต้องการให้โรงเรียนไล่ครูคนนี้ ดังตัวอย่าง

“ครูสอนภาษาจีนแก่ ไส่แวนตา อารมณ์เสียบ่อย ๆ พวกเราอยากให้โรงเรียนไล่ออก ไม่น่าจ้างเอาไว้เลย”

“เวงคิม เจ้าจะต้องเคารพครูมากกว่านี้ มาพูดเรื่องจ้างอะไรแบบนี้ ถึงอย่างไรครูก็ให้ความรู้แก่เรา ครูดีก็เพราะอยากให้พวกเจ้าได้วิชา”

“แต่ครูทำงานไม่เหมาะสมกับเงินเดือนที่ได้รับ พวกเราเรียนเสียเงินเราอยากได้ครูดี ๆ ไม่ใช่ครูไม่ได้เรื่อง โรงเรียนไม่น่าจ้างเอาไว้”

“ทำไมคิดอย่างนั้น” ลูกตกใจ เวงคิมอายุเท่านี้ ไฉนจึงมีความคิดเกินตัว

“ครูเป็นผู้มีบุญคุณ เป็นผู้ให้ความรู้ ทำให้เราเป็นคนทันสมัย”

(*จดหมายจากเมืองไทย*. ๒๕๔๒ : ๒๘๔)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยเคารพนับถือครูอาจารย์ ดังที่เวงคิมไม่เคารพครูสอนวิชาภาษาจีน ต้นสว่างอุ้งจึงสอนเวงคิมให้เคารพครู เพราะว่า “ครูเป็นผู้มีบุญคุณ เป็นผู้ให้ความรู้ ทำให้เราเป็นคนทันสมัย” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอ

เรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่สั่งสอนบุตรให้เคารพนับถือครูอาจารย์ เพราะครูอาจารย์เป็นคนที่ให้ความรู้ ทำให้เรามีความรู้ รู้จักสังคมและสามารถนำวิชาความรู้นั้นมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับกัง* ตอนที่ยี่สิบ เล่าว่ากังสั่งสอนให้หยก (หลาน) ไม่ลืมบุญคุณของครูบรยงค์ และตักเตือนให้หยกหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของครูบรยงค์ด้วย ดังตัวอย่าง

“คนเราเกิดมาต้องมีความกตัญญูรู้คุณ อย่างครูบรยงค์นี้หยกจะลืมเขาไม่ได้ โตขึ้นต้องหาทางตอบแทนบุญคุณเขาให้จงได้ ให้สมกับที่เขาดีต่อเรา”

“ไม่ลืมหรอก เพราะรักและเคารพครูมาก” ฉันทบอวกังด้วยความจริงใจ ฉันทจะลืมเลือนครูได้อย่างไรในเมื่อครูให้สิ่งที่ฉันไม่เคยมีในชีวิตด้วย นอกเหนือจากให้ความเมตตากรุณาและความรู้

“เราจะเพียงแต่รักและมีความเคารพอยู่ในใจไม่ได้ ไม่พอ เราต้องหาโอกาสตอบแทนด้วย ตอบแทนตามกำลังฐานะของเรา

(อยู่กับกัง. ๒๕๕๒ : ๑๘๖)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยเคารพนับถือและหาโอกาสตอบแทนบุญคุณครูอาจารย์ กังสอนให้หยก “ต้องมีความกตัญญูรู้คุณ” จะต้องไม่ลืมบุญคุณและตอบแทนครูบรยงค์ “ให้สมกับที่เขาดีต่อเรา” และตอบแทน “ตามกำลังฐานะของเรา” เนื่องจากครูบรยงค์ให้ทั้งความรู้และความเมตตากรุณาแก่หยก นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่สั่งสอนบุตรหลานให้จดจำและตอบแทนบุญคุณของครูอาจารย์ตามความสามารถของตนเอง

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการรู้คุณบุญคุณครูอาจารย์ เคารพครูอาจารย์ และสั่งสอนให้บุตรหลานจดจำบุญคุณของครูอาจารย์และหาโอกาสตอบแทนครูอาจารย์ตามความสามารถของตนเอง

๓.๒.๓ ความกตัญญูต่อเพื่อน

เพื่อนเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน เพื่อนที่ดีจะคอยช่วยเหลือเราเสมอ มีปัญหาใดก็จะให้คำปรึกษา แนะนำให้มองเห็นวิธีแก้ปัญหามุมมองใหม่ ดังนั้นเพื่อนจึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตเรา จึงต้องมองเห็นคุณค่าและรู้จักบุญคุณของเพื่อนเสมอ

นวนิยายเรื่อง *กตัญญูพิศวาส* ตอนที่สอง เล่าว่าแป๊กกิมจดจำบุญคุณที่จิ๋ว (เพื่อน) มีต่อตน เขามีความกตัญญูต่อเพื่อนคนนี้โดยแสดงผ่านคำพูดว่า ก่อนตายเขาจะต้องหาทางตอบแทนบุญคุณจิ๋วให้ได้ ดังตัวอย่าง

“ขอให้จริงอย่างปากว่าเถอะน่า อ้วจะดีใจมาก เพราะยังไม่เคยลืมเลย ว่า ลื้อมีบุญคุณต่ออ้วมาก อ้วยังติดหนี้บุญคุณลื้ออยู่นะ...อย่างน้อย ๆ ก่อนตาย ต้องตอบสนององคั้นบ้าง จึงจะสมที่เกิดมาเป็นคน...” น้ำเสียงของแป๊กกิมเอาจริงเอาจัง

“อาแป๊ะอย่าคิดอะไรมากเลย เรื่องที่แล้วไปก็เปล่าให้มันผ่านไปเสียเถิด”

“จะให้แล้วไปง่าย ๆ ได้อย่างไร ใครมีบุญคุณต่อเรา เราก็ต้องหาทางตอบแทน... ค็นั่นถ้าไม่ได้ใจมาช่วยไว้ได้ทัน ก็ยังไม่รู้เลยอ้าวจะได้รอดมานั่งจิบน้ำชาอยู่อย่างนี้หรือเปล่า”

(กตัญญูพิศวาส. ๒๕๓๗ : ๑๐-๑๑)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูต่อบุคคลอื่นตามคำสอนของขงจื้อ เป็นการรับรู้บุญคุณเพื่อน แเป็กกิมเคยได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนมาก่อน และต้องการหาทางตอบแทนบุญคุณของเพื่อนให้ได้ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่จดจำบุญคุณของเพื่อนอยู่ในใจตลอดและพยายามหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของเพื่อนให้ได้

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับกัง* ตอนที่สี่สิบแปด เล่าว่าหยกกตัญญูต่อเพื่อนที่ชื่อลำตวน เนื่องจากลำตวนมาช่วยหยกตัดหญ้า หยกจึงชวนไปกินข้าวเย็นที่บ้านเพื่อตอบแทนบุญคุณของเพื่อนดังตัวอย่าง

ฉันมีความรู้สึกว่าต้องตอบแทนลำตวนบ้าง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ฉันงยหน้าขึ้นมองท้องฟ้า ขณะนี้อย่างมากก็เพิ่งสี่โมงเย็นกว่า ๆ ยังมีเวลาอีกมากกว่าจะมีดคำ ฉันหันไปทางเธอแล้วชวนเธออย่างจริงจัง

“งั้นเย็นนี้ลำตวนไปกินข้าวที่ห้องแถวฉันก็แล้วกัน แล้วค่อยกลับบ้าน”

ลำตวนล้งเลอยู่ครู่สั้น ๆ แล้วก็พยักหน้า คงรู้ทันว่าฉันต้องการตอบแทนแรงงานที่มาช่วยฉันอย่างมีน้ำใจ แต่เธอก็กำชับว่าจะต้องกลับถึงกระต๊อบท้องนาของเธอไม่มีดคำนัก ไม่อย่างนั้นพ่อคงดุเอา ฉันยิ้มให้แทนคำมั่นสัญญา

(อยู่กับกัง. ๒๕๕๒ : ๒๕๘)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยรับรู้บุญคุณเพื่อนที่ช่วยเหลือเขา ดังที่หยก “รู้สึกว่าจะต้องตอบแทนลำตวนบ้าง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง” จึงชวนเพื่อนกินข้าวที่บ้านเพื่อนเป็นการตอบแทนด้วยน้ำใจเท่าที่เขาสามารถทำให้ได้ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่รับรู้บุญคุณเพื่อนและหาโอกาสตอบแทนเพื่อนในโอกาสที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยการรับรู้บุญคุณของเพื่อน โดยการจดจำบุญคุณและหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของเพื่อนตามความสามารถและความสะดวกใจของตน

๓.๒.๔ ความกตัญญูต่อลูกจ้าง

ลูกจ้างเป็นคนที่ทำงานให้นายเจ้าหรือผู้ว่าจ้าง ถึงแม้ว่ามีฐานะเป็นลูกจ้างเป็นผู้น้อย แต่ก็ทำงาน ทำให้กิจการงานมีความเจริญก้าวหน้า จึงถือว่าลูกจ้างเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อเจ้านาย นายจ้างต้องรับรู้บุญคุณและมองเห็นคุณค่าของลูกจ้าง

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่สิบหก เล่าว่าล่องวณฑ (เจ้าของร้าน) กตัญญูต่อลูกจ้าง ในวันตรุษจีนจัดงานเลี้ยงลูกจ้างทั้งหมด และให้เป็นวันหยุดโดยไม่หักเงินค่าจ้างดังตัวอย่าง

พ่อตาของลูกเลี้ยงลูกจ้างทั้งหมดในวันนี้ ให้หยุดงานสามวันโดยไม่หักเงิน และมีการจ่ายเงินพิเศษให้ทุกคนรวมทั้งลูกด้วย ลูกหลานก็ได้รับโดยทั่ว เงิน “แต่ะเอ๊ย” นี้ตามปกติให้เท่าเงินเดือนเดือนหนึ่ง บางคนอาจได้มากกว่า นั้น ถ้าทำงานมานานหรือทำงานตำแหน่งสำคัญ ถ้าทำไม่ถึงปีก็ลดลงไป ตามส่วน

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๑๐๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดย รัฐบาลคุณลูกจ้างและตอบแทนด้วยไมตรีในเทศกาลสำคัญ ดังที่เมื่อวันตรุษจีนล่องวาทงจ่ายเงินพิเศษ ให้ลูกจ้างเป็นเงิน “เท่าเงินเดือนเดือนหนึ่ง บางคนอาจได้มากกว่านั้น” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอ เรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่เอาใจใส่ลูกจ้าง จัดงานเลี้ยงขอบคุณและให้เงินพิเศษแก่ลูกจ้างทุกคน ในเทศกาลวันตรุษจีน

นวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ตอนที่สาม เล่าว่าปู่กตัญญูต่อลูกจ้าง ดูแลลูกจ้างและ สนับสนุนให้ลูกจ้างมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ดังตัวอย่าง

“องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กิจการของเราก้าวหน้ามาจนถึงทุกวันนี้ก็คือ คน” ปู่เล่าด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ “เครื่องจักรก็คงเป็นเพียงแค่แห่งเหล็ก ถ้าไม่มีคนงานคอยเดินเครื่อง คอยหยอดน้ำมัน หรือปิดสวิตช์ เราถึงได้เลี้ยงดูคนงานของเราเหมือนคนในครอบครัว รู้ทุกข์รู้สุขของเขาให้โอกาสเขา เจริญก้าวหน้า สนับสนุนให้ต่างคนต่างแข่งขันกันทำงาน”

(ลอดลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๒๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดย รัฐบาลคุณลูกจ้างและปฏิบัติต่อลูกจ้างเหมือนเป็นญาติ ปู่มองเห็นความสำคัญของลูกจ้าง เพราะลูกจ้าง “ทำให้กิจการของเราก้าวหน้ามาจนถึงทุกวันนี้” ดังนั้นปู่จึงเลี้ยงดูลูกจ้างเหมือนคนในครอบครัว นอกจากนี้ยังให้โอกาสลูกจ้างให้เขาเจริญก้าวหน้าโดยวิธีการแข่งขันทำงานกัน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอ เรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่เลี้ยงดูลูกจ้างเป็นอย่างดีและให้โอกาสลูกจ้างมีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

นวนิยายเรื่อง *กตัญญูพิศवास* ตอนที่เจ็ดสิบเจ็ด เล่าว่าเจ้าแก้งโรงงานกตัญญูต่อลูกจ้าง ด้วยการให้จียืมเงินและจ่ายค่าเช่าห้องโดยไม่หักเงินจากเงินเดือน ดังตัวอย่าง

“แล้วมีอะไรให้อ้าวช่วยได้บางละ พุดมาเลยไม่ต้องเกรงใจ เป็นโอกาสแล้วที่ อ้าวจะได้ตอบแทนความดีของลื้ออย่างจริงจังเสียที”

ชายหนุ่มเล่าความประสงค์อย่างไม่อ้อมค้อม โดยเสริมท่ายว่า

“เงินค่าเช่าห้องที่ให้อิมนี้จะหักจากเงินเดือนหรือหักจากเงินแต่ะเอ๊ยตอน ตรุษจีนทุกปีก็ได้จนกว่าจะครบ”

เจ้าแก้งนิ่งคิดครู่หนึ่ง แล้วถามว่า

“ไปดูห้องแถวไว้แล้วหรือยัง”

“ยัง ตั้งใจมาพุดเรื่องเงินก่อน” จิวตอบตามตรง

“เรื่องเงินไม่ต้องห่วง จะออกให้เปล่า ๆ ครั้งหนึ่ง แล้วอีกครั้งหนึ่งมีเมื่อไหร่ค่อยเอามาใช้ อ้าวไม่อยากหักเงินเดือนหรือเพราะแต่งงานใหม่ ๆ ค่าใช้จ่ายมันมากมายยิบย่อย อย่างที่ว่ามานีพอใจไหม”

(กตัญญูพิควาส. ๒๕๓๗ : ๖๑๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยรู้คุณความดีของลูกจ้าง ดังที่เล่าแก่โรงงานยีนดีจะช่วยเหลือจิว (หัวหน้างาน) เมื่อเขาเดือดร้อนเรื่องเงิน ออกค่าเช่าห้องแถวให้โดยไม่คิดดอกเบี้ย เป็นเงินครึ่งหนึ่ง “แล้วอีกครั้งหนึ่งมีเมื่อไหร่ค่อยเอามาให้” ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่นายจ้างจะได้ตอบแทนความดีของลูกจ้าง นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่ช่วยเหลือลูกจ้างด้วยความยินดีและสนับสนุนลูกจ้างในทางที่ดีสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูที่นายจ้างมีต่อลูกจ้าง

ดังนั้น นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อ โดยการยอมรับและการรู้จักบุญคุณของลูกจ้าง และหาโอกาสตอบแทนบุญคุณลูกจ้างด้วยการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือ และสนับสนุนลูกจ้างในทางที่ดี

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น คือความกตัญญูต่อญาติ ความกตัญญูต่อครูอาจารย์ ความกตัญญูต่อเพื่อน และความกตัญญูต่อลูกจ้าง คนไทยเชื้อสายจีนจะรู้บุญคุณของญาติ ครูอาจารย์ เพื่อน และลูกจ้าง เคารพและหาโอกาสตอบแทนบุญคุณตามความสามารถของตนและตามสถานะของผู้มีพระคุณ เช่น ให้ความช่วยเหลือส่งเสริมในทางที่ดี เป็นต้น

๓.๓ ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อม

คำสอนของขงจื้อที่เกี่ยวกับความกตัญญูเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน และยังมีนัยสำคัญที่เป็นความกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อมอีกด้วย ดังที่ขงจื้อสอนว่า “ความกตัญญูเป็นวิถีแห่งฟ้า เป็นคุณธรรมแห่งดิน และเป็นภาระหน้าที่ของมนุษย์” (อุดมพร อมรธรรม. ๒๕๕๓ : ๑๗) มีความหมายว่า ความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อ เป็นการกระทำที่ครอบคลุมถึงความกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อม โดยใช้คำว่า ฟ้า ดิน และเทพเจ้า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพความกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อม ดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ความกตัญญูต่อเทพเจ้า

คนจีนเชื่อว่ามีเทพเจ้า และทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้การคุ้มครองของเทพเจ้า มนุษย์จึงต้องเคารพบูชาเทพเจ้าเหมือนเคารพบูชาบรรพบุรุษของตน นอกจากจะขอพรเพื่อให้เทพเจ้าคุ้มครองครอบครัวให้ปลอดภัยแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ได้ลืมบุญคุณของธรรมชาติ และแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ เพราะว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิต โดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ดังนั้นมนุษย์จึงเคารพเทพเจ้าและไม่ทำสิ่งที่ไม่ดีต่อธรรมชาติ

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่แปด เล่าว่าคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูต่อเทพเจ้าและนำสิ่งของมาบูชา ดังเช่นในเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ คนจีนถือว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งที่อยู่บนท้องฟ้า ดังตัวอย่าง

ตอนดึกฝนซาลงมามาก ลูกอยากจะเรียกเธอว่า “ดวงจันทร์บนพื้นดิน”
ได้ออกไปไหว้พระจันทร์ ผู้คนมากหน้าหลายตาพากันมาชม
การไหว้พระจันทร์ของคนจีนในแถบที่มีคนจีนอยู่มาก

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๕๗)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยบูชาเทพเจ้า ต้นสว่างอุ้งจะออกไปไหว้พระจันทร์ในเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ แสดงถึงการยอมรับความเคารพต่อเทพเจ้าจึงมีพิธีไหว้เทพเจ้า นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่เคารพและบูชาเทพเจ้าพระจันทร์หรือฟ้า ซึ่งแสดงถึงความกตัญญูต่อธรรมชาติไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ยังยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นวนิยายเรื่อง *กตัญญูพิศวาส* ตอนที่เจ็ดสิบแปด เล่าว่าจิ๋วมีความกตัญญูต่อตั้งจูเอี้ยหรือเจ้าที่ซึ่งดูแลคุ้มครองให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขและเจริญรุ่งเรือง เมื่อไปอยู่อาศัยในบ้านใหม่คนจีนจึงตั้งตั้งจูเอี้ยและจะทำพิธีเช่นไหว้บูชา อธิษฐานให้คุ้มครองรักษาคนในครอบครัว ดังตัวอย่าง

“วันตั้งตั้งจูเอี้ยกับวันย้ายเข้าบ้านใหม่จะจัดการทำพิธีเองไปดูวันมาก็แล้วกัน”
“อย่างนั้นก็ได้ ไม่มีอะไรซับซ้อน” เซ็งบอก “เครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ จะจัดหาไว้ให้ เพียงแต่ตั้งเครื่องเช่น แล้วจุดธูปไหว้พร้อมกับบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางให้เข้ามาสถิตปกปักรักษาทุกคนในครอบครัวเท่านั้น”

(กตัญญูพิศวาส. ๒๕๓๗ : ๖๒๒)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อมตามคำสอนของขงจื้อด้วยการบูชาเทพเจ้า ดังที่จิ๋วทำพิธีกำหนดวันตั้งตั้งจูเอี้ยและตั้งเครื่องเช่น แล้วจุดธูปไหว้ให้เทพเจ้า “มาสถิตปกปักรักษาทุกคนในครอบครัว” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนที่เคารพและบูชาตั้งจูเอี้ย (เจ้าที่เจ้าทาง) หรือฟ้า เพื่อให้คุ้มครองเมื่อเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหม่

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยสะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อโดยเคารพและบูชาเทพเจ้าหรือฟ้า เป็นประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทำเพราะเชื่อว่าเทพเจ้าจะปกป้องและดูแลคนในครอบครัวให้มีความสุขความเจริญได้

๓.๓.๒ ความกตัญญูต่อแผ่นดิน

คนจีนเห็นความสำคัญของแผ่นดินมาก และเชื่อว่าแผ่นดินมีบุญคุณต่อตน ทำให้มนุษย์ได้อยู่อาศัย มีพื้นที่เพาะปลูกมีอาหารรับประทาน คนจีนจะรักแผ่นดินของตน เมื่ออาศัยอยู่ที่ใดแล้วก็จะไม่ย้ายไปที่อื่นได้ง่าย ๆ และจะผูกพันกับแผ่นดินเกิดถ้าเสียชีวิตก็จะนำกระดูกกลับมาสู่แผ่นดินเกิด ถือว่าเขาได้กลับไปบ้านเกิดที่ตนคุ้นเคยและไม่รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* ตอนที่ห้าสิบ เล่าว่ามารดาของต้นสว่างอุ้งกตัญญูต่อแผ่นดินจึงไม่ยอมย้ายที่อยู่หรือเดินทางไปเมืองไทยกับต้นสว่างอุ้ง ดังตัวอย่าง

“แม่เธอไม่เคยตอบจดหมายตั้งกี่ปีแล้ว ท่านอาจจะเสียชีวิตไปแล้วหรือ ย้ายที่อยู่”

“ไม่หรอก แม่รักที่ดินตรงนั้นมาก แม่ไม่มีวันยอมย้ายไปแน่ ถ้าแม่ตาย น้องชายฉันก็ต้องมีจดหมายมาบอก เขาจะไม่นิ่งเฉยอย่างนี้หรอก”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๓๐๕)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนจีนกตัญญูต่อแผ่นดินเกิดตั้งที่มารดาของตนสว่างอู “รักที่ดินตรงนั้นมาก” จึงไม่มีวันยอมย้ายออกจากถิ่นที่อยู่ของตน นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนจีนที่รักและมีความผูกพันกับแผ่นดินเกิดที่อาศัยเมื่ออาศัยอยู่ที่ใดก็รักแผ่นดินนั้นและไม่คิดจะย้ายที่อีกโดยง่าย ๆ แสดงถึงความกตัญญูที่คนจีนมีความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน

นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ตอนที่แปดสิบสาม เล่าว่าต้นสว่างอูสอนลูกว่า ต้องสำนึกบุญคุณและหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของแผ่นดิน ดังตัวอย่าง

“พ่อไม่เถียงกับแกเรื่องนี้หรอก พ่อพยายมาอาศัยแผ่นดินเขาอยู่สร้างตัวมา จนร่ำรวยก็ต้องสำนึกในบุญคุณแผ่นดินนี้บ้างตามสมควร แต่ไม่ใช่จะทำ สำนึกในบุญคุณอย่างหลับลัษณะ เรามีสติปัญญาไม่ใช่เด็ก พ่ออาจจะ วิจารณ์เขาในแง่ไม่ดีหลายอย่าง เพราะพ่อหวังดี พ่ออยากจะบอกพวกเขาว่า ทำอย่างนี้ไม่ถูก ทำอย่างนั้นไม่เหมาะสมไม่สมควร แต่พ่อไม่มีโอกาส พ่อ อยากจะบอกเขาว่า ทำอย่างนี้ก็จะได้ดีตั้งตัวได้ จะได้ร่ำรวย ถึงไม่รวยจนเป็น เศรษฐีก็พอมีพอกิน พ่อไม่เห็นด้วยที่พวกคนมีเงินเอาเงินมาลงทุนสร้างคลับ สร้างสถานอาบอบนวด การก่อสร้างของอย่างนั้นทำให้ร่ำรวยเร็ว เรียกทุนคืนได้ในเวลาไม่กี่ปี ไม่เหมือนสร้างโรงงาน กำไรช้าต้องลงแรงมาก”

(จดหมายจากเมืองไทย. ๒๕๔๒ : ๕๑๙)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนรู้คุณค่าแผ่นดินตั้งที่ต้นสว่างอูสั่งสอน บุตรว่า ต้อง “สำนึกในบุญคุณแผ่นดินนี้” ไม่ทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่สมควรแก่แผ่นดิน นวนิยายเรื่องนี้ นำเสนอเรื่องราวของ คนไทยเชื้อสายจีนที่สั่งสอนบุตรให้สำนึกถึงบุญคุณของแผ่นดินไทยที่ทำให้ คนจีนสามารถสร้างตัวได้ เมื่อมีฐานะร่ำรวยกลายเป็นเศรษฐีแล้ว ต้องไม่ลืมบุญคุณของแผ่นดินและ สร้างประโยชน์ สาธารณกุศลต่าง ๆ เป็นการตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินไทย และไม่ทำอาชีพที่ ทำให้สังคมตกต่ำหรือสร้างปัญหาแก่แผ่นดิน

นวนิยายเรื่อง ลอดลายมังกร ตอนที่สี่สิบสี่ เล่าว่าปู่กตัญญูต่อแผ่นดินโดยจดจำ บุญคุณของประเทศไทยที่ทำให้ปู่มีความสุขและขอตายที่แผ่นดินไทย ดังตัวอย่าง

เรารู้ตัวดีว่าเราคงจะมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกไม่นาน ป่วยการที่จะดิ้นรนอะไรให้ วุ่นวายไปเปล่า ๆ และไหน ๆ ก็จะต้องตายอยู่ดี ขอให้เราได้ตายในแผ่นดินที่มี บุญคุณกับเรา แผ่นดินที่ให้เรามีกำลัง เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานให้อยู่สุขสบาย สืบมาจนทุกวันนี้

(ลอดลายมังกร. ๒๕๓๔ : ๒๘๖)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนจีนรู้คุณค่าแผ่นดินตั้งที่ปู่บุญคุณของแผ่นดินไทย เพราะเป็นแผ่นดินที่ทำให้พวกเขา “มีกำลังเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานให้อยู่สุขสบายสืบมาจนทุกวันนี้” และ

ปู่ได้แสดงความรักและความกตัญญูต่อแผ่นดินด้วยวิธี “ขอให้ตนได้ตายในแผ่นดินที่มีบุญคุณกับเรา” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนจีนที่จะยอมตายในแผ่นดินไทยที่มีพระคุณต่อตน เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของแผ่นดิน

นวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ตอนที่สามสิบ เล่าถึงกตัญญูต่อแผ่นดินโดยการตอบแทน ด้วยความรักและเคารพแผ่นดิน ดังตัวอย่าง

ก๋งมาจากเมืองจีนเมื่ออายุสิบแปดปี ทำมาหากินหลายอย่างในหลายท้องถิ่น ของภาคกลาง จนอายุล่วงเข้าวัยหนุ่มใหญ่จึงได้มาบุกเบิกตั้งหลักแหล่งที่ ตำบลนี้เป็นรุ่นแรก ๆ แล้วต่อมาหลวงจึงได้ขยับขยายชุมชนนี้เป็นสถานที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอ แต่ก๋งก็ไม่ได้โยกย้ายไปที่ไหนอีก ทำมาหากินอย่างเจียมเนื้อ เจียมตัวอยู่ที่นั่นอย่างมั่นคง จนกระทั่งวันหนึ่ง วันที่ตำบลเล็ก ๆ เมื่อหลายสิบปี ก่อนได้กลายเป็นเขตอำเภอที่มีผู้คนค่อนข้างหนาแน่น ก๋งเป็นคนจีนทั้งเชื้อชาติและสัญชาติ เข้ามาเมืองไทยในฐานะผู้พึ่ง พระบรมโพธิสมภารกษัตริย์ไทย บำเพ็ญตนเยี่ยงข้าแผ่นดินข้าละออธงรัฐพระ บาทที่ดีตลอดชีวิตอันยากไร้ เคารพกฎหมายไทย รักแผ่นดินไทย เข้าใจคนไทย

(อยู่กับก๋ง. ๒๕๕๒ : ๒๘๑)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนรู้คุณแผ่นดินดังที่ก๋งพูดว่า “เคารพกฎหมายไทย รักแผ่นดินไทย เข้าใจคนไทย” “ทำมาหากินอย่างเจียมเนื้อเจียมตัว” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของคนจีนที่มีความกตัญญูต่อแผ่นดินไทยโดยเคารพและ รักคนไทยในแผ่นดินไทยด้วย

ดังนั้น นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อ โดยการรู้บุญคุณของแผ่นดิน จะตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินโดยมีความรู้สึกรัก ไม่แยกย้ายที่อยู่อาศัย และสร้างประโยชน์สาธารณะทุกศตวรรษต่าง ๆ แก่สังคม

สรุปได้ว่า นวนิยายไทยได้สะท้อนภาพความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อคือ คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนกตัญญูต่อธรรมชาติแวดล้อมโดยความกตัญญูต่อเทพเจ้าหรือฟ้า และความกตัญญูต่อแผ่นดินหรือดิน และสั่งสอนให้บุตรหลานกตัญญูและทำความดีต่อสังคม